Yeni SES

AĞUSTOS 1941 - 10 KURUŞ - SAN'AT, EDEBİYAT - SOSYOLOJİ MECMUASI

GAFLET MECMUALARI

Yazanı ABİDİN DİNO

BU SAYIDA:

SAYI : 11

REALİTE KARŞISINDA MATBUAT

Acaba biz dünya vukuatını, dünya realitesini hakkile görüyor ve anlıyor muyuz?

Hemen itiraf edeyim ki bir çoklarımız etrafımızı çeviren müthiş ve feci realitenin farkında bile değil. Onlara göre hiç bir şey yok, her yer güllük gülüstanlık. Tehlike yok, dert yok. Fakat bu bir çokları her halde aldanıyorlar. Çünkü yangın komşuluğu kasıp kavururken safdillik edilebilir mi? Komşuluğun yangını bir aksi rüzgâr ile sirayet edemez mi?

Buna karşı tedbirler almak gerektir. Fakat acaba bu tedbirler nelerdir? Evet, sığınaklar yapmak gibi, göç yapmağa hazırlanmak gibi maddi tedbirler var. Fakat, bu tedbirlerin mânevileri de olsa gerek. O manevi tedbirler de acaba hangileridir? İşte mesele!..

Her halde tehlikeyi görmek, pek yakından görmek, mütemadiyen hazırlanmak gerektir. Muahedelerden ziyade millî varlık ve kuvvete itimat etmek lâzım, yabancıdan ziyade yerliye bel bağlamak lâzım, dışarıdan gelecek yardımlardan ziyade kendi kendimize yardım etmek elzem.

Maneviyat, evet her şeyden evvel maneviyat kuvvetli olmalı. Sonra da mütemadiyen var kuvvetle yarının her türlü fena vaziyetlerine hazırlanmalı. Böyle yapılmazsa mesuliyetimiz büyük olur. Vaziyeti iyi göstermek, mühim işler varken mânasız işlerle meşgul olmak, hâlâ kendimizi sulh zamanında zannetmek pek büyük hatalardır.

Evet, top patlamadı. Fakat, hayat pahalılığı gözümüzü açmıyor mu? Normal devrin gidip, yerine anormal devrin geldiği hâlâ anlaşılmıyor mu? Bakınız şu yiyecek maddelerin ve giyecek eşyanın fiyatına, hele ilâçların pahalılığına... Bütün bunlar normalden ziyade anormal bier realitedir. Bu anormal realiteler karşısında ise hâlâ safdillik etmenin, tehlikeyi görmemenin artık mânası yoktur. Hakikati olduğu gibi görmek, ona göre bir zihniyet edinmek, bu yeni ve feci devirlere hazırlanmak, mühlik vaziyetlere karşı gelebilecek, galebe çalacak kuvvette olmak gerektir. Binaenaleyh efkârı umumiyeyi matbuatın aldatmaması, onu her vakit yalancı bir sulh ve sükûn havası içinde oyalamaması, bilâkis memleketi harp etmek seferine göre hazırlaması lâzımdır. Harp tehlike ve fenalıklarına karşı memleketi ve halkı şimdiden var kuvvetimizle hazırlayacağımıza, bütün faaliyet ve kuvvetimizi bu uğurda sarfedeceğimize biz hâlâ bir takım sulh devrine lâyık modası geçmiş merasim ve mânasızlıklar ile uğraşıyoruz.

Halkın maneviyatı, memleketin korunması, harp ve felâketlerin ani ve yakıcı realitesi göz önünde tutularak biz de yepyeni bir zihniyet, yepyeni bir faaliyet ile hareket edip yarının muhtemel belâlarından sakınmağa gayret etmeliyiz. Tehlikenin hakikîliği ve yakınlığı karşısında biz hâlâ kendimizi aldatmak ve avutmakla meşgul olamayız. Bu müthiş ve biaman realite devrinde Türk millet ve vatanı da reel yani hakikî olmalıdır. Binaenaleyh matbuat mânasız hayal ve safdilliklere yer vermemelidir.

SUPHİ NURİ İLERİ

GAFLET MECMUALARI

Yazan: Abidin Dino

«Avdet edebiyatı» başlıklı bir yazıda kaçamaklara müsait olmıyan metinlere, hâdiselere ve fikirlere istinaden teşhir edilen inkılâp aleyhtarı bir cereyanın âciz taraftarları, tefrikalı küfürler savurmak sayesinde mantığın kıskacından kurtulacaklarını zannederek tepiniyorlar, ne yapsalar nafile!

Curnal ve iftira yığmaktaki telâş, tantanalı ipsiz sapsız sözler söylemekteki istical, sadece boş bir çırpınıştan ibaret.

İddialarımıza cevap veremiyeceklerini anlıyanların gözü döndü, onları belki ayıltacak, belki de havlama ve ulumalara sevkedecek bir kaç söz daha söyliyelim.

1 — Münakaşada çamur, fikrin yerini tutmaz.

2 — Curnalcılık resmî bir yüksek şahsiyet tarafından daha bir kaç gün evvel takbih edilmiştir. İmzasını atmaktan çekinenler resmen «karaktersiz» olarak tavsif edilmiştir. Evet, «Gençlik» mecmuasının muharrirleri küfür sıralamaktan başka bir cevap verememişlerdir, hattâ hatalarında ısrar ettikleri görülüyor.

Şaşkınlık yüzünden yeni potların kırıldığını kaydetmeli.

Yazımızda zikredilen Atatürk'ün en mühim tezlerinden birini, bakın «Gençlik» mecmuası muharriri nasıl tavsif etmiştir. Zikrettiğimiz bu sözler:

«Felâket yıllarının zaman ve mekân müsaitsizliği içinde», söylenmiş! Evet şaşmayın, Atatürk'ün sözleri felâket yıllarının bir zarureti şeklinde izah edilmek isteniyor!

Hicaptan akan suların durması lâzım. Cümhuriyet Halk Partisinin 15-20 Teşrinievvel 1927 tarihleri arasında toplanan ikinci büyük kongresinde Atatürk'ün nutkundan aynen alınmış satırlar felâket yıllarına aitmiş!

1927 senesi acaba hangi felâketin senesidir? İrticâ unsurlarını nihaî ve affetmez sözlerle imhâ eden ve edecek olan Atatürk'ün 1927 senesindeki nutku, irticâdan başka kimin için bir felâkettir, bilmek isteriz?

Zikrettiğimiz satırları «Gençlik» gazetesi 1927 senesinin «zaman ve mekân müsaitsizliği» içinde söylenmiş kabul ediyor.

Atatürk'ün emperyalizm karşısında askerî, siyasî ve iktisadî zafer merhalesi olan «nutuk» senesi kimin için, irticâ ve emperyalizmden başka kimin için «zaman ve mekân «müsaitsizlik» tir, keza bilmek isteriz?

«Felâket» ve «müsaitsizlik» 1927 senesine ve kongreye değil, sözde «Gençlik» mecmuasının sözde fikirlerine aittir. Bu bir.

İkinci meseleye gelelim. «Gençlik» mecmuası ve emsalinde rastlanan bir gaflet illetinden ısrarla bahsetmiştik; ezcümle «Tunaya» doğru koşmaca oyunu oynamayı teklif eden bir «şiir» den bahsettik.

5 numaralı nüshada şiiri müdafaa et-

— Devamı 14 üncü sahifede —

Güzel şeyler

YAZAN:

SANATKÂRIN GÜZELİ

İnsana her şekil, her söz güzelliği kendisinde her şeye rağmen yetmiyen bir tarafın, bir eksikliğin var olduğu hissini veriyor.

Bu yetmemek ve eksik kalmak halini her şiirde veya her nesirde, her mimarî eserinde bulmanın kabil olmadığı söylenebilir, şüphesiz mükemmeliyetine, noksansızlığına inandığımız, onun aradığımız şekil olduğuna düşündüğümüz sanat eserleri de vardır. Niçin olmasın? Esasen bir yazıyı hakikî olarak sevmek onun eksiksizliğine inanmakla da olabilir.

Fakat bütün bunlara rağmen insanın bir yeni fikrine sahip olduğuna, mevcut söz güzelliklerinin kifayetsizliğini duyması lâzım geldiğine ve bu haleti ruhiyeyi yaşadığına kaniim. Eğer bu çeşit bir kifayetsizliği hissetmeseydi yeni şekiller ve yapılar peşinde bulunmasına lüzum kalmazdı. Çünkü sanat yapmak arzusu ve faaliyeti o zaman zaruriliğini ve «arama» hasletini kaybeder ve diğer otomatik faaliyetlerimizden biri olurdu. Tazyiki ve zaruriliği hissedilmeden meydana getirilen sanat eserinin de bayağılığı buradadır zannediyorum.

Her şeyden önce her şeye yeniden başlamak düşüncesinin hâkim olması lâzımdır. Kullanılmakta ve bilinmekte olan hakikatlerin geçmiş bir edebiyatın veya başkalarının yadigârını değil, o anda meydana getirilen bir hakikat olmasına bu çeşit bir şahsî tecrübeyi ve tazeliği ihtiva etmesine dikkat edilmelidir.

Eski devirlerin bir sanatkârının bir sözünü veya hareket tarzını sevmek her zaman için başkalarının bir hakikatini, başkalarının kıymet hükmünü benimsemek mânasına gelmemelidir. Bir söz, bir mısra hakikaten sevildiği zaman o artık iki bin yıllık bir söz, bir mısra değil, o anda yeniden meydana gelen bir hakikattir. Yeni bir yaşayışın icapları olan bir hakikat!

Bir şeyi sevmek ve benimsemekte, bir şekli yeniden ortaya koyabilmekte muhakkak ki yeni ve artistik bir taraf vardır. Sanat faaliyetinin çıkış noktası insanın kendi kendisini ve başkalarını yenileme arzusudur.

İşte bunun içindir ki sanatkârın güzel şeylerden kabil olduğu kadar kaçmasını, onlara bağlanmaması lâzımdır. Güzel şeyler derken bize her hangi bir sanatkârın güzel diye kabul ettirdiği eşyayı ve hisleri anlıyorum. Fakat bir zaman gelir ki onları bize

ve güzeli inşa

SABAHATTİN KUDRET

YAPMASI, İNŞA ETMESİ

bir sanatkârın ve devrin kabul ettirdiğini, nihayet onların da güzelliğinin her güzellik gibi bizatihi olmadığını, bizim bu hükmümüz, bir edebiyatın malı olduğunu unuturuz, onu güzel olarak kabul ederiz.

Bilfarz gülün diğer çiçeklerden ne farkı vardır, niçin gül bir başka çiçekten daha güzeldir? Çünkü bir devrin edebiyatının başlıca mevzuudur.

Hayatı sanat tâdil ediyor, güzelleştiriyor, buna kaniim, hattâ bize deniz ve kırlarla insan zekâsının ve elinin şekil vermediği tabiatla yalnız kalmayı, her çeşit bilgi ve düşünceden uzak elle ve gözle yaşamayı, insan faaliyetini bir an için unutmayı telkin eden insanın sanatkâr faaliyetidir.

Sanatkârın güzel şeyleri sevmek veya güzel şeylerden bahsetmekle alâkası olmadığı gibi, güzel şeylere bir nevi düşmanlık beslemesi lâzımdır.

Evvelâ peşin olarak güzel şeylere inanan, bir şairane kabul eden insan güzelliğin bahsettiği şeylere ait olduğunu zannedecek, onun bir inşa, bahsediş tarzı olduğunu unutacaktır. Güzeli yapmanın ne demek olduğunu hiç bir zaman anlamıyacak, güzel şeyler bulmak, onları yazmak istiyecektir.

Aynı zamanda mevcut güzelliklerin «güzel şekillerin» noksanlığını duymıyacaktır.

Şiire muayyen kelimelerin gireceğini, muayyen mevzuların güzel olduğunu, şiirin peşin olarak kabul edilmiş bu güzelliklerle uğraşabileceğini, bir gök parçasının, bilfarz bir bakkal dükkânından daha güzel olduğunu söyliyenlere güzelliğin nereden geldiğini, miyarını sormalıdır, ve bilhassa şunu söylemelidir ki sanat bir zevkin ve yaşayışın propagandasıdır, güzeli meydana getiren odur, yoksa onun mevzuu güzel şeyler değildir.

Bu da bir sanatkârın güzel şeyleri sevmemesi bunun yerine güzeli yapması, inşa etmesi lâzım geldiğine bizi götürür.

SABAHATTİN KUDRET

YENİ

SES

No. 7 (11) Temmuz 1941

Sahip ve neşriyat müdürü:

Yusuf AHISKALI

Tanesi : 10 Kuruş

Muhabere adresi:

Kasımpaşa Yeni Çeşme No. 21

Basıldığı yer: Yeni Mecmua Matbaası

ATATÜRK

VE

HARP SANATİ

Atatürk'ün asker olarak fikirleri, söylenildikleri devreyi ve hâdiseleri aşan, istikbal harplerini aydınlatmağa muktedir ışık huzmeleridir. Bunlardan bir kaçını karilerimize arzediyoruz:

«Tarihte yarılmamış ve yarılmıyan cephe yoktur. Bahusus, mevzubahs olan cephe, tahsis olunan kuvvetle tamamen mütenasip dar bir cephe olmayıp da böyle yüzlerce kilometre imtidadında bulunursa, bu cephenin şurasında ve burasında bulunan zayıf bir kuvvetin, ilânihaye müdafaasını kabul etmek bütün tasavvurat ve muhakematı hatayı sevkeder. Cepheler delinebilir, buna karşı tedbir, delinen kısmı derhal kapatmaktan ibarettir. Bu ise, cephe üzerindeki kuvvetlerden maada, geride, ihtiyatta, kuvvetli kademeler bulundurmakla mümkün. ...

*

Her taarruza karşı, daima, mukabil taarruz düşünmek lâzımdır. Mukabil taarruz ihtimalini düşünmeden ve ona karşı emniyete şayan tedbir bulunmadan hareket edenlerin âkibeti, mağlûp ve münhezim olmaktır, münkariz olmaktır.

*

Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satıh bütün vatandır. Vatanın, her karış toprağı, vatandaşın kanile ıslanmadıkça, terkolunamaz. Onun için küçük, büyük her cüzütam, bulunduğu mevziden atılabilir. Fakat küçük, büyük her cüzütam, ilk durabildiği noktada, tekrar düşmana karşı cephe teşkil edip muharebeye devam eder. Yanındaki cüzütamın çekilmeğe mecbur olduğunu gören cüzütamlar, ona tâbi olamaz. Bulunduğu mevzide nihayete kadar sebat ve mukavemete mecburdur.

*

Millet efradı, yalnız düşman karşısında bulunanlar değil, köyde, evinde, tarlasında bulunan herkes, silâhla vuruşan muharip gibi, kendini vazifedar hissederek, bütün mevcudiyetini mücadeleye hasredecek. Bütün maddi ve manevi varlığını, vatan müdafaasına hasretmekte teenni ve müsamaha gösteren milletler, harp ve muharebeyi ciddeen göze almış ve başarabileceklerine kani olmuş addedilemezler.

İstikbal harplerinin yegâne muvaffakiyet şartı da, en ziyade bu arzettiğim hususta mündemiç olacaktır.»

SAVRANIN OĞLU

Yazan: **SAMİM KOCAGÖZ**

Savranın kahvesi, yılın altı ayında açıktı: Kışın, bütün işlerini bitirir, develerini dama çeker, köşeye kurulup nargilesini ateşlerdi. Yedi sekiz kişiden fazla kimsenin rahatça oturamıyacağı kahveyi, bana öyle geliyordu ki, Savran, sadece keyfi için açıyordu.

Savran altmışında olmasına rağmen, siyah pos bıyıklı, dinç ve yanık yüzlü idi. Oğlunun çektiği deve katarına nezaret için bindiği eşeği, inim inim inletirdi. O, anlı şanlı bir Savrandı. Özbeöz kendi malı, tamam beş devesi vardı. Kasaba ve civarında, ona benzer bir Savran daha az bulunurdu.

Onun en telâşlı zamanı, bozukta —sonbaharda— idi. Bu mevsim, mahsulün tarlalardan anbarlara taşınma mevsimi idi. Savran, ne kazanırsa, bu mevsimde kazanırdı. Senelerdenberi az buçuk bir şeyler biriktirmiş, küçük bir incir bahçesi almıştı.

Kışın her gece dar kahvede toplandığımız zaman, en az, Savran konuşurdu. Ocağın yanında onun yüksekçe bir sediri vardı. Hiç elinden bırakmadığı nargilesinin marpucunu, oturduğu yerde ancak kahve pişirmek için, kucağına yan yatırırdı. En çok kızdığı şey, ondan, birden fazla kahve pişirmesini istemekti. Koskoca, uzun kış gecesinde, merhaba diyip, oturdun mu, hemen sakalına bir kahve dayardı. Boş bulunup da bir kaç saat sonra:

— Savran, bir kahve yap!

Diyecek oldun mu:

— Ulan şimdi zivtlendin daha!

Diye, çıkışırdı. Onun hepimize nazı geçerdi. Küçük kahvemizin sobasına ara sıra odun atmak bile bizim işimizdi. Uzun kış gecelerinde bazı müstesna saatlerimiz vardı. Böyle geceler, her hafta İstanbuldan üç dört günde gelen (Karagöz) gazetesini hep beraber okuduğumuz gecelerdi. Böyle geceler, Savranı çok memnun ederdi. Beş altı kişi toplanıp tamam olduk mu; Savran, nargilesini doldurur, köşesine yerleşir:

— Hasan iyi okur...

Diye, cebinden gazeteyi çıkararak, Hasana uzatırdı.

Ne de olsa, Savranın askere gidip dönenlere başka türlü muhabbeti vardı. Hasan, okuma yazmayı askerde öğrenmişti. İçimizde askere gitmiyenlerimiz, az çok onu kıskanıyorduk. Savran bile, oğlunun biran evvel askere gitmesini bekliyordu. Ama oğlu daha on sekizine yeni basmıştı.

Gazete okunurken, yer yer hayret, takdir, üzüntümüzü belli eden nidalar, kahkahalar salıvermek âdetimizdi. Fakat Savran, en mühim meselelerde söze karışırdı.

Bir gün, Hasanın okuduğu dolambaçlı bir sahifeyi hiç birimiz anlıyamadık. Bizim gazete nasılsa yanılmış, bizim anlıyamıyacağımız lâflar etmişti. Bir türlü «tecavüz» kelimesini sökemedik. «Bir devlet, diğerine tecavüz edecekmiş» diye, düşündük. Savran, işi halletti:

— Amma cahilsiniz ha, dedi, ırza tecavüz lâfını hiç duymadınız mı?

Birisi:

— E... Koca devlet karıya benzemez ki...

Cevabını verdi. Savran:

— Neden benzemesin... Ah yavrum, b'znelerini gördük!.

Hasan, sen oku.. Oku..

Diye söylendi.

Bazı geceler, dedikodu yapardık. Küçük kasabamızın, bu kenar mahallesine kadar sızan, bir çok lâfları vardı. Bu lâfların arasında Savran, kendi oğlundan da şikâyet ederdi. Hele o kış, Savranın canı pek sıkılıyordu. Develeri dama çektikten sonra, oğlu kasabadaki bir kaç çürük otomobilin şöförlerinden biri ile anlaşmış, onun yanına muavin girmişti. Salih, zeki bir delikanlı idi. Muhakkak, kısa bir zamanda otomobil kullanmasını öğrenecekti. Fakat babasını üzen nokta, hattâ dağ gibi adamı hasta edecek kadar üzen şey, oğlunun aklına deveden başka bir şeyin yük taşıyabileceğini getirmesi idi. Halbuki ona Savran, yedi yaşında, deve katarının başındaki eşeğin üzerine bindirdiği vakit, develerini yolun üzerinde ürküten otomobillere, şöförlere, nasıl küfür edileceğini öğretmişti. Çocuk bu yaşa gelinceye kadar, âdeta şöför ve otomobil düşmanı kesilmişti. Savran bütün bunları, oğlunun halini, bir tek kelime ile ifade ediyordu. Kederli kederli başını sallayıp:

— Bizim oğlan yozdu!

Diyordu. Baba mesleğini Salihin artık beğenmemesi, Savrana çok dokunuyordu. Hele günün birinde, hepimizin önünde, yağ kir içindeki mintanını göstererek:

— Baba, bu gömleği atacağım artık, yağa battı, çıktı. Ama, ben de otomobil sürmesini öğrendim. Bizim develeri satıp, bir kamyon alalım? Göreceksin ne kadar çok para kazanacağız...

Dedi. Bu lâfın üzerine Savran, sapsarı kesildi. Biz, karışmamış olsa idik, Salih adam akıllı dayak yiyecekti. Babasının elinden zor kurtardık. Delikanlı, küçük kahveden kendini dışarı dar attı

— Defol aşağılık, bir daha eve ayak basma!

Diye, Savran, oğlunun arkasından bağırdı.

*

Savranın oğlu ile dargınlığı bir hafta kadar sürdü. Mahallenin ileri gelen bazı kimseleri araya girdi; barıştırdılar. Ona, bir kamyonun taşıdığı yük, dokuz deveye bedel olduğunu, aynı zamanda dokuz devenin 24 saatte bir yere götüreceği bu on sekiz çuval yükü, kamyonun iki saatte götüreceğini anlattılar. Oğlu bir taraftan dil döktü. Nihayet Savran, Yalnız develerin ikisini satıp, taksitle oğluna bir kamyon almaya razı oldu. Aynı zamanda da bu satılan iki devenin parasile birinci taksiti öderken, incir bahçesini her hangi bir ihtimale karşı rehine koymak icap etti. Salih, yeminbillah, babasına, geri kalan taksitleri kamyonun çalışmasile ödeyeceğini, bahçeyi rehinden, üç aya varmadan kurtaracağını vâdetti.

Savranın develerinden ikisini satmaya razı olması, kasabada dümbürdüdük oldu. Artık küçük kahvede bütün mevzu bu idi. Kahvenin alt başındaki damda yatan develer, Savranın aklına geldikçe, rengi uçuyordu.

Bir Pazar günü, oğlu, iki deveyi tam dört yüz liraya sattı. Savran satışta bulunmadı. İşte ogün bugündür, bizim Savranın saçına bıyığına ak düştü.

Salih, bazı şöför arkadaşları ile vilâyete gitti. Bütün muamele tamamlandıktan sonra, yepyeni bir Fort marka kamyonla kasabaya döndü.

İlk günlerde, zorla babasını yanına bindirip, kasabanın sokaklarında çalımlı çalımlı dolaştırdı. Savran, oğlunun yanında, otomobilin bir köşesine, kendi tâbiri ile, silinmiş cingen —çingene— tüfeği gibi kurulmuştu.

— Kurulduk.. Kurulduk lâkin, bu işin alt tarafı hayırlı olsa bari...

Diye söyleniyordu. Fazla para kazanmak ümidi, Savranı epeyce yatıştırmıştı.

Bu telâşlı, baş döndürücü günlerden sonra, bir gece kahvede, oğluna Savran:

— Oğlan gözünü aç, para mara kazanmak şöyle dursun, benim bahçeyi sattırır isen yarın ahrette iki elim yakandadır. Hem biri-

— *Arkası 12 nci sahifede* —

ŞARKI

(BİZ VARIZ)

Bırak severek lâzımsa ekmeğini veren kolunu
Biz varız milyonların kolu arkanda
Biz varız bu vahşet seline bend
Biz varız ateşinin yanında

*

O şehre bütün bir kafilemle girdim
Gece idi ve öldüresi bir mehtap vardı
Derin bir zevk örmüş her gördüğümüzü
Nefis asfalt kokuyordu caddeleri
Vefasız âşıklar ve açlar yoktu
Teneffüs ediyordu haz içten içe
Gözümü oyurdum bu hazdan
Bu hazdan başıma geldi çektiklerim
O şehirde bütün bir hazla kaldım

*

Rüyası kaybolmadı bildiklerimizin
Biz varız yaşatacak, bu hakikatları
Biz varız doğru ve ateş kollarımızla gerinde
Biz varız ateşinin yanında biz varız.

SUPHİ TAŞHAN

NAMIK KEMAL

Yazan: L. ERİŞÇİ

(Başı evvelki nüshada)

Bir taraftan perakende neşriyat devam ediyordu. Kemalin *Rüya*'sı bu arada basılmıştır.. Böylece devam etmekte olan *Hürriyet*'le, Namık Kemalin alâkası 64 üncü sayıya kadar devam etmiştir. Bundan sonra *Hürriyet* Ziyanın elinde kalır. Kemal ve yaranının ayrılmasına sebep Ziyaya göre «Mustafa Fazıl Paşanın, ikbali milleti kendi âmâline feda eden Âli Paşa ile tevhidi menfaat ederek *Hürriyeti* tatile karar (vermesi) ve Kemali de bu karara ittiba» ettirmesidir.

Filvaki Parise giden Kemal İstanbulda *Vakit* gazetesine *Hürriyet* ile ve efkârile alâkası kalmadığından bahseden bir varaka gönderir. (7 Kânunusani 1870). Fakat bu dönme iş derhal tahakkuk edememiş. 1870 Fransasının şeraiti içinde tutunabilmek gayretile yâran Fransız milli müdafaa komitesi emrine yazılmağa mecbur kalmışlar ve cepheye gitmişlerdir. Namık Kemal ise Brüksele çekilmeyi muvafık görmüştür.

Payitahta dönen Mustafa Fazıl Paşanın yalnız kalmıyan gayretlerile Kemal bir müddet sonra Viyanada sefir Halil Şerif Paşaya kapılattırılmış, nihayet yâranla beraber mazharı af olduğu bizzat zaptiye müşürünün mektubu vasıtasile kendisine bildirilmiştir. (9 veya 10 Temmuz 1870).

Kemal derhal hazırlanmış ve İstanbula kavuşmuştur. İstanbulda Âli Paşa onu davet etmiş, samimiyet ve efkârından memnuniyeti âdeta ibzal etmiş, Kemalden, bilhassa Alman-Fransız harbi hakkında fikirlerini bir lâyiha halinde tesbit etmesini istemiştir. Lâyihayı derhal hazırlayıp sunan Kemali, Paşa tekrar yalısına davet etmiş... ilh.

Fakat iltifat mikyası değişmeyip tekrar günler hattâ aylar araya girince hemen aynı vaziyetlerle karşılaşan Mustafa Fazıl Paşa ile eski yolda münasebetler tekrar tazelenmiştir. Bu sırada Âli Paşa ölmüştür. Sadrazamlığa ötedenberi yeni Osmanlılara müzaheret gösteren Mahmut Nedim Paşa geçmişse de daha müsait bir vaziyetle karşılaşmayan Mustafa Fazıl Paşa, elinde bulunan Tasviri Efkâr matbaasını bir gazete çıkarmak üzere Kemale ve Ebüzziyanın emirlerine tahsis etmiş, bu suretle, *İbret* çıkmağa başlamıştır (10 Haziran 1872).

Avrupadan gelip yetişen yâranla beraber Ebüzziya Tevfik ve muharriri evvel olarak Kemalden ibaret kadrosu ilân edilen ilk nüshadan itibaren, *İbret*'te, fikir esas itibarile aynı fikir olmakla beraber taktik değişmiş ve oportunizme kaymıştır. Artık emin bir istikbalden bahsedilmektedir. Kuvvetli bir merkeziyet kurmak lâzım geldiği, kendi kuvvetimizle kendimizi muhafaza etmek kabil olacağı ve eğer ortada servet ve marifet namına bir şey yoksa bunun nihayet sây ile meydana geleceği ileri sürülür. Hattâ o zaman İstanbulda kurulan *İhhaı islâm cemiyeti*'nin programı yani islâm ittihadı fikri tutulur. Fakat *İbret* Kemalin şahsiyeti bakımından da en mühim nokta. Onun, —Avrupa ve Bâbıâlinin Statuko siyasetinin payitahtında fikir ve edebiyat sahasında müteradifinden başka bir şey olmıyan— vatan fikrile ünsiyet peyda edişidir.

Bir aralık *İbret* kapatılmış ve aynı zamanda Kemal ve yârana muhtelif memuriyetler teklif olunmuş, Kemal kendisine düşen Gelibolu mutasarrıflığını reddedememiştir. İstanbulda kalan Ebüzziya *İbret*'i tekrar çıkarınca, Kemal de, Gelibolu'dan (B. M.) remziyle yazılar göndermeğe başlamıştır. Fakat artık yeni Osmanlı cemiyeti olarak yâran bile kalmadığı dolayısile *İbret* ile beraber Kemal de tamamile oportünisttir. Filvaki «Eğer Cenabı Hakkın şer'ine inkiyat eder, saltanatı seniyenin nizamına mutavaat eder ve efkârı umumiyenin kuvvetine müsteni olur da milletimizi, devletimizi, vatanımızı gerçekten seversek bahusus bu muhabbeti Osmanlılığın lâzımı şanı metaneti edibane ve terbiyesinden ayrılmaksızın hakgûluk ve fedakârlık ile isbat etmeğe gayret eder isek çektiğimiz meşakkatlerin saadete tahavvülü mukarrerdir» deniyordu.

«Düstur» un gayri kâfiliği, memleket ticaretinin «bir kaç memleket, bir kaç yüz ecnebi tüccarının» elinde bulunduğu, rejiden, sebebi kahtı ricalden bahsedilmekle beraber mevzular gittikçe statikleşir. Namık Kemal tekrar İstanbula döner (26 Kânunuevvel 1872). Tekrar *İbret*'le uğraşırken *Evrakı perişan* ve ilk roman olarak *İntibah* basılmıştır. *İbret*'in tekrar bir ay tatili içinde Kemal *Vatan* piyesini de itmam etmiştir.

İbret tekrar çıkmağa başlarsa da 1872 Nisan 3 ünde Güllü Agobun tiyatrosunda *Vatan*'ın temsili bazı nümayişlere sebep olunca 5 Nisanda *İbret* kapatıldığı gibi, mazileri nazarı dikkate alınarak, muharrirleri nefi ve teb'it edilmiş. Namık Kemale de Mağosa'ya gitmek düşmüştür.

3 — Kemal Mağosa'da arkadaşlarile doğru dürüst bir irtibat temin edememiş, orada menfiler çerçevesinde kalmış ve artık kendini tamamile edebiyata vermiştir. *Tahribi harabat, takip, İrfan Paşaya Mektup*; tiyatro olarak *Âkif, Kara belâ, Zavallı çocuk, Gülnihal, Celâleddin Harzemşah;* ve tarih olarak *Kanije*'yi orada yazmıştır. (Bu kitapların bir kısmı müstear imza ile ve imzasız olarak İstanbulda basılmıştır.)

1876 da, umumi aftan istifade ederek İstanbula dönen Kemal, bütün davetlere rağmen matbuattan uzak kalarak, Kanunu esasi encümeninde çalışmış, Abdülhamit tahta geçtikten sonra da Şûrayı devlet âzalığına tayin edilmiştir.

Huzuru şâhâneye sık sık kabul buyurulup iltifat gören ve hattâ Kanunu esasi maddeleri üzerinde «Meclisi vükelâda icra olunan tadilâtın mazarratı mütenevviasından başka hukuku padişahiye dokunacağı» zımnında Mithat Paşa aleyhinde padişaha arizalar sunan Namık Kemal Suavi vakası olunca, diğer eski politikacıların teb'idini müteakip artık tutunamamıştır. En son olarak ona da bir mısrâ vesilesi bulunmuş fakat tevkif de edilemiyerek nihayet harcırahı ve aylığı temin edilmek suretile Midillide oturması kendi rızası da alınarak tensip olunmuştur.

Sonra Midilliye mutasarrıf tayin edilmiş (1879) ve müteakiben Sakız mutasarrıfı olarak da (1884) Rados ve Sakızda yerleşmiştir.

Kemal bu devrede de kendi yazdığına göre «nazarı iltifatı mülûkâneden hiç bir vakit sakıt» olmıyarak *Osmanlı tarihi* ile uğraşmış, *Cezmi* romanını yazmıştır.

Matbuatla alâkası edebi mecmualara inhisar etmekle beraber muntazam olarak devam eder. *(Şark, Gayret, Hazinei evrak, Mecmuai Ebüzziya, ilh*) eserlerinin bir çoğu da ikinci ve diğer tabılarını idrâk ederler.

Kemal 1888 Kânunuevvelinde ölmüş ve Geliboluya nakledilen cenazesi orada defnedilmiştir. Bir müddet sonra bakiyei uzamı masrafı, hazinei hassadan verilerek yapılan lahide konmuştur.

Namık Kemalin hayatı hakkında bu şematik malûmat derhal göstermektedir ki, onun şahsında, yeni Osmanlıların hareketi ve platformu en büyük âmil rolünü oynamaktadır. Namık Kemal bu harekiyet ve platformun seyrine muvazi olarak 1865-1872 devresinde ıslahatçı ve fakat bu devreden evvel muhafazakâr, sonra da haliz oportünisttir.

BİR ÖLÜ HAKKINDA NOTLAR

O da bu şehrin sâkinlerindendi!
Suyunu içti
Dolaştı
Uyudu,

Öldüğünü kimse bilmeyecek!
Adını bilmeyecek
Nasıl geçmiş gecesi
Gündüzü?

SABAHATTİN KUDRET

BIR SANATKÂR OLARAK NAMIK KEMALİN KARAKTERİSTİKLERİ NEDİR ? NAMIK KEMALİN ÂLİM VE MÜTEFEKKİR TARAFI VAR MIDIR ?

1 — Namık Kemalin edebiyatla alâkasını ararken kronolojik bakımdan evvelâ hatıra gelen gazeliyat kısmı itmam edilmiş *divan*'dır. Bununla beraber, Namık Kemalin asıl şahsiyetine bu eş'arın —kendisinin de bir mektubunda işaret ettiği gibi— devam eden bir alâkası yoktur. Onun asıl şahsiyetine bağlanacak eş'ar, şekil bakımından tamamile olmasa bile, divan edebiyatının mazbut muhtevasına tamamen muakis düşen romantizmine mal edilecek eş'ardır. Bu kısım eş'arını tamamen aruzla yazan Kemal ekseriyetle içtimaî bir zemin üzerinde, bazan isyankâr fakat daima dindardır. Zaman zaman dar mânada moralist ve vatanperverdir. Lirizmi zayıf, pitoresk taraf hemen hiç yoktur. Bunların adedi otuzu geçmez, gerisi beyit ve kıtadır. Kemalin son zamanlarda neşrettiği eş'arı için rekâket ve tereddi mevzubahs edilebilir [4].

2 — Namık Kemal nazımdan sonra kültürel inkişaf ve mikyasını tamamen aksettirir şekilde tarih nevi çerçevesine düşmüştür. *Osmanlı tarihi*'ne kadar tamamen edebî çeşnisini muhafaza eden bu nevide eserleri —1279 da yazılıp ve fakat o zaman neşredilmemiş olan— *Barikai zafer*'le başlar. Bu eseri Kemal «tarzı kudemayı takliden Kostantaniyeye fetihname» olmak üzere kaleme almıştır. Bununla beraber onun asıl şahsiyetine bağlanacak bu yolda eseri *Devleti aliyenin devri istilâsına dair makale*'dir. Burada Kemal tantanalı bir üslûpla, devirleri padişahlarda teşahhus ettirerek bir mazi hayranlığı vermeğe çalışır. «Bir kaç seneden beri gerçekten edebiyat ıtlâkına istihkak göstermekte olan âsârı cedidemizin en ziyade tekessürü arzu olunacak şubelerden biri de milleti islâmiyenin sevabık azametini yâdettirecek ressilin mevcudiyetidir» kanaatini ilân ederek yazdığı *Emir Nevruz*'da da aynı eda vardır. Kemalin «kahraman» Emîr Nevruzu «tufandan sonra en şiddetli belâyı istilâ olan tatarları», Türk olmasına rağmen, bir çok hud'alarla içeriden vurmağa çalışan bir Arap ajanıdır. *Evrakı perişan*'da ise Salâhaddini Eyyûbî, Fatih ve Selimin portrelerini çizer. «Tarihi vekayie sadık» kalmadığını işaret eylemesine rağmen fevkalâde serbest ve bir taraflıdır. Meselâ «Salâhaddin, fezaili zatiye ve mezayatı siyasiye ve askeriyeden keşret ve tenevvüü akla durgunluk verecek nice evsafı celileyi cami bir nüshai kübra» olup ilh...

Kanije'ye gelince 400 bini mütecaviz küffarın 9 bin Osmanlı ve Tiryaki Hasan Paşanın fetaneti sayesinde Kanije önünde nasıl muzmahil olduğu «asakiri şâhâne neferatına Osmanlı askerinin bir takım sevabıkı fahiresini yâd ve ihtar» için yazılmıştır [5].

3 — Namık Kemalin makaleciliği ilmî veya felsefî bir plân ve ihtisasa maledilemiyeceği gibi, bazı istisnalarla gazetecilik çerçevesi içine de alınamaz. O, *Tasviri Efkâr*'da, *Hürriyet*'te, *İbret*'te daima polemike kaçmıştır. Üslupçudur. Nefret eder, tel'in eder; fakat bazan tekabüye kadar varır. Muarızları, ona göre, ikbalperest, nevheves, ukalâ veya cahildir. Tarihî, iktisadî, hukukî hâdisat ve zaruretler, böyle bir zemin üzerinde, alt üst olmuş; aynı zamanda bariz bir tekrara düşmüştür. Onun ileri sürdüğü bir iddiada ise «fikirler tamamen ittihat eder». Bâbıâlinin malî bir tedbirini tenkide mi girişecek «bu tedbirlere bakınca insana hayret gelir. Ve bu kadar sakim şeyler düşünebileceğine gerçekten taaccüp olunur» diye başlar ilh... [6].

4 — İlk romanı olan *İntibah* da mukaddemesinde «âyetle, hikmetle müsbit olduğu üzere mükevvenat izdivaç üzere yaratıldığından tabiati âlem fıtrattan muhabbete meccluptur. Binaenaleyh insanın aşka meyelânı her şeyden ziyade görülür. Bu sebepten dolayı hikâyelerin, tiyatroların havi olduğu hissei hikmeti ekseriyet üzere aşka dair bir kısse ile setrederler» demesine rağmen Namık Kemal tamamen hazin bir aşk macerası çerçevesinde kalmış, muvaffakiyetsiz fakat bol pitoresk malzeme içinde karakterleri de hesapsız bir şekilde mübalâğalandırmıştır. Meselâ «tecrübesiz bir genç olan Ali bey», «İstanbul halkından artakalmış bir fahiseden» başka bir şey olmıyan Mahpeykere tutulur. Akla gelmedik tesadüfler, vakalar ve ıztıraplar içinde nihayet muradına nail Mahpeykerle birleşip kucak kucağa gelirler, fakat hâlâ «Mahpeykerin meyelânı cesim gibi lezayizi süfliyeye, Ali beyin bir incizabı ruh ile ezvakı ulviyeye müteveccihtir..». Vakalar âdeta mücerret ve tabiatile kendi seyirleri içinde bütün bir teferrüat arzederler. Daha sonra «romandan maksat güzeran etmemişse bile güzeran etmesi imkân dahilinde olan bir vakayı ahlâk ve hissiyat ve ihtimalâta mütealik her türlü tafsilâtile beraber tasvir etmektir» fikrine gelen Namık Kemal ikinci romanı *Cezmi*'de tarihî bir zemine kaymakla beraber romantizmini tamamile muhafaza etmiş hattâ inkişaf ettirmiştir. *Cezmi* de portreler daha mütenevvi ve renklidir. Vakıa Cezminin «tercümei hali öyle vekayii azimeden madut değilse de zatî bir garabeti» de mevcuttur. Cezmi, daha tüysüz bir genç iken zamanın şehsüvarı Ferhad ağa ile at oynatır. Füzulinin Bağdadi vasfında gazeline pek kolay bir nazire söyleyip «nev'înin takdir ve tevkirine» mazhar olur. Hele gönüllü yazılıp karıştığı İran seferinde «bir kaç İran alayının zedelenmesine sebebi müstakil» kesilir [7].

5 — Namık Kemalin diğer nevilerden daha geniş bir şekilde temas ettiği tiyatro hakkında fikirleri ne olursa olsun —bir milletin kuvvei nâtıkası edebiyat ise timsali edebin nâtıkai zihayatı da tiyatrodur. Tiyatro fikrin hayalâtına vicdan, vicdanın ulviyatına candır!— mevzu esas itibarile gene trajik bir aşktır. İçtimaî ve ahlâkî telâkkiler ikinci plânda ve bu aşk ile mücadele halindedir. Karakterler gene mübalâğalıdır. Şahıslar menfur (*Âkif*'te Dilruba, *Kara belâ*'da Ahşid, *Gülnihal*'de Kaplan Paşa), veya santimantal tiplerdir (*Zavallı çocuk*'ta Atâ, *Kara belâ*'da Bihriver). Bütün bu piyeslerde ölüm, yerli yersiz tekerrür eder. Kimi kendi kendini zehirler, (Atâ, Bihriver), kimi kendini vurur (Âkif), kimi vurulur (Dilruba), ilh...

Celâleddin Harzemşah'da ise Kemal tarihî bir teferrüat içindedir, trajik karakter daha muhafaza edilmiştir. Meselâ son 15 inci perde de Celâleddin bıçaklanmıştır. Onu bir gölge gibi takip eden Mihrican karşısında çırpınmaktadır. Bu arada Celâleddin ona vasiyetini yazmasını söylüyor, fakat vasiyeti yazacak mürekkep Celâleddinin yarasından akan kan, kalem Mihricanın serçe parmağıdır!

Bu tiyatroların hepsi sahneye vazı bakımından sakattır [8].

6 — Namık Kemalin tenkit nev'ine giren yazılarını ise *Tasviri Efkâr*'dan başlatmak lâzımdır. O, edebiyat hakkında bazı mülâhazat ismini taşıyan makalesinde bazı lisanî mülâhazalarla beraber «tezyinatı lâfziyeden ayrıldığı zaman bihakkın şayanı tahsin hangi telifi edibanemiz» olduğunu soruyor; mâna ve muhteva meselesi üzerinde durarak aynı zamanda «edebiyatın muhafazai milliyette» tesiri üzerinde nazarı dikkati celbediyordu. Namık Kemal bu esaslara sonuna kadar sadık kalmış, ve «biliftihar sâlik olduğu mezhebe mugayir sözlere tesadüf» ettikçe tekrar etmiştir. Ziya Paşanın Harabatına karşı yazdığı *Tahribi harabat* ve *Takip*'te; müntehibat İrfan Paşaya yazdığı *İrfan Paşaya mektup*'ta, meprizon hakkında yazdığı tenkitte bu esaslar ve saikler mevcuttur. İlâve edilecek kısım diğer nevilerde görülen Kemalin şahsiyeti edebiyesinin tezahüratıdır. Filvaki *Tahribi harabat*'tan sonra *Takip*'te de Kemal «Hatırı kasıraneye her sanih olan olan mütalea yazılacak olsa, Harabat kadar bir kitap» meydana geleceğini işaret'e Z'vayı bu antolojiye «pek lâübali bir meşrep» ihtiyar ederek «mânasız», «letafetsiz», «münasebetsiz», «garip», «müsamahakâr» şekillerde bir takım «hezeyan» «mübalâğai acemane» leri doldurmak dergesine düşmekle itham etmektedir. Diğer taraftan Beşir Fuadı «Türkçe doğru dürüst bir beyit okuyama» dığı dolayısile, yahut (Hacı) İbrahimi «efendi hazretlerince hata addolunan sözler ekseriya sevaptır» demekle iskâta kalkar, ilh. [9]

7 — Namık Kemalin elimizde bulunan bir kısım yazıları hele mecmualarda çıkmış olanları (bilhassa Mecmuai Ebüzziya'da) ekseriya mektup nev'ine idhal edilebilir. Kemalin serbest edası ve mütenevvi üslûp ve mâna oyunları için bu nevi müsait ve en muvaffakiyetli bir zemin göstermektedir. Fakat o; «Hâmid, seni muhatap etmeğe adından büyük kelime bulamıyorum» diye başladığı mektuplarla kalmamış, ciddî tetkik ve tenkit olması lâzım gelen meselelerden de bu nev'in mucez, hususî plânı içinde tesbit etmeği denemiş durmuştur.

Netice itibarile denilebilir ki Namık Kemalin makaleciliği müstesna hangi edebî nevide olursa olsun, bütün eserlerinde lirizmden uzak daha ziyade tarihî malzeme üzerinde mazi hayranı bir romantizm hâkim bulunmaktadır.

Namık Kemalin âlim ve mütefekkirliğine gelince onun daima bâki kalan edebî karakteri malûm olmakla beraber hukukî ve iktisadî sahayla bilhassa tarihçilikle alâkası üzerinde biraz durmak her halde faydalıdır.

İNSANLARA DAİR

Aç çingeneler, tenbel ve hayırsız evlâtları annelerin
Kirli yüzlü mahzun liman adamları, hasta işçi çocukları
Sade sevdiği kadın için yaşadığını bağıran
İyi delikanlılar —ki henüz bıçak taşımazlar—
Mağlûplar, hastalar, harp esirleri!
Fabrika düdüklerile doluşu şehir sokaklarının,
Derin hayranlıkları ekmeğe ve harp havadislerine.
Körolasıca yıldızlar boyuna güzelleşir,
Hayırla bahsediş dostlardan ve ölülerden!
Hasta ihtiyar yahudiler ki önlerine bakarak yürürler.
Yüzleri uzamış bahriyeliler hüzüne müsait dururlar!
Çobanlar ve deliler korkmaz olurlar mavi göğe öfkelenmekten!
Sarhoşlar, yeniden sarışın kadınlara âşık olurlar.
Muhteşem şehirlerin karakollarında resimleri asılı
Hırsızlar, usta yankesiciler hâlâ yaşamaktadır.

Şimal memleketleri, hareketsiz manzarasını düşündüğüm:
Vücudunun bütün çıplaklığını pencereye dolduran mahrum kadınlar
Ne adını, ne memleketini bilmediği bir yabancıya
Harikulâde vücudunu bırakan genç kız.
Dünyanın bütün işsizleri,
Zayıf kadınlardan bir türlü hoşlanmayan bahriyeliler!
Ve deliksiz uykularına imrendiklerim.
Uykusuzluktan ölen gece bekçilerinin
Gözlerinde taşıyışları beyaz uykularını sokakların!
Bir şehrin karanlığını soyunan insanlar!
İşçiler, ihtiyar memurlar, serseriler, kahramanlar
Yağlı bir ipin boynuna dolanmasile uyanan Çinli.
Allahtan iyi rüyalar isteyerek uykuya kapanan müslümanlar
Uyumaktan başka kârı olmıyan caniler.
Yalnız uykularında kurtulan esirler
Avucuna sevdiği kadının topuğunu doldurarak uyuyan işçi.
Bir balıkçı kayığı içinde boyun boyun olmuş aptallar
Şerefsiz parklar, ve bütün erkenden kapanan kahveler!

İLHAN BERK

---

1 — Namık Kemalin bazı makaleleri hukuki sahaya temas eder görünmektedir, fakat aslında bunlar Osmanlı imparatorluğundaki modern hukuk tekâmülünün bir cereyan bir ihtisas olarak hattâ reaksiyoner harekete bile maledilemez. Kemal eklektik de değildir. O, mer'iyette olan Fransız ceza kodundan iktibas edilen ceza kanununa karşı fıkıhın ukubat faslından müştak, ticaret kanununa karsı mecelle gibi muamelât kısmından müştak bir tedvin talebindedir. Bununla beraber prensip itibarile tabii hukuk mektebine Monteskӧye ve Rusoya bağlanır görünür. Sistematik değildir. *Usulü meşveret hakkında mektuplar*'ın eski siyasetnamelerden farkı sadece bir tefriki kuva fikri taşımasıdır. Elemanter malûmata bile sahip değildir. Ticaret mahkemeleri ve devlet şûrasının lâğvile bunlarda görülen davaların âdi mahkemelerde rüyetini teklif eder. Kâni Paşazadenin Hukuku umumiye'si için yazdığı tenkit (Mecmuai Ebüzziya 48) bu bilgisizliğini isbat eden ayrı bir vesikadır..

2 — Namık Kemalin iktisatla alâkası olsa olsa iktisadî siyaset zımnına girebilecek bazı fikirleri dolayısile tesbit olunabilir. Prensip itibarile liberal cereyana zıt görünmektedir. Ona göre «fenni servet müelliflerinin bırak geçsin, bırak yapsın meseli kı mânayı lâzimesi ticaret ve sanatın hürriyeti mutlakası demektir.. Osmanlılık için aynı mazarrat olmuştur.». Bununla beraber devlet teşebbüslerine ve inhisarlara da muhaliftir. Fakat Namık Kemal dil ucuna gelmesi lâzım gelen bir himaye siyasetini kelime olarak bile ortaya koyamamıştır. Nufusa ait bir lek makalesi o zaman çok tekrar edilen bir takım fikirlerden, sây makalesi ise bir totolojiden ibarettir. Şüphesiz vergi, istikraz ve bütçeye ait yazdıkları —zaten bunların kendisine ait olduğu şüphelidir— maliyecilik zımnına giremez.

3 — Namık Kemalin müdevven görüren *Osmanlı tarihi*'nde tarihin «marifet hükûmetin en büyük hadimi olduğu», «vacibi tahsil» hattâ «tathiri vicdana» en ziyade hizmet eden bir «fenni şâhâne» telâkkisi mevcuttur.

Eser; cemiyet, müessese telâkkilerinden ve metodolojik bir plândan tamamile uzaktır. Vesika ve monument fikri yoktur. Namık Kemalin malzemesini Türkçe için bile dar bir kitabiyat teşkil etmektedir. Asıl mühim nokta bu eksik malzemeye sırası geldikçe «muhakeme ve muahaze yollu hatıra gelen» fikirlerin ilâve edilmeğe kalkışılmasıdır. Kanaatimizce onun bu *Osmanlı tarihi*nin meselâ *Evrakı perişan*'ının edebi karakterinden ayrılan tarafı ancak vekayiin cem ve telfikinde cari bir teferruat içinde olmasıdır [10].

Nihayet Namık Kemale bir mütefekkirlik sıfatı ve ideoloğ karakteri hiç izafe edilemez. Çünkü o mensup olduğu dar politikacılık ve romantizm çerçevesinden çıkamamış hiç bir zaman felsefî ve sentetik bir hamle gösterememiştir.

Velhasıl Namık Kemalin temas eder göründüğü elemanter bilgisi bile mefkut olduğu sahalarda âlim ve heyeti umumiyesi itibarile mütefekkir olarak tesbit etmeğe imkân yoktur.

— Sonu var —

ŞAİR

Yazan: YUSUF AHISKALI

Sırt üstü gerili karyolasında uyuyor. Sabah güneşi baş ucundaki açık pencereden üzerine vuruyordu. Geceleyin aç yattı. Dönüp dönüp uyuyamadı. Ancak sabaha karşı gözleri aldı. Şimdi rüya görmektedir: Denizin dibinde etrafı beyaz kumlu bir kayanın üzerinde balık gibi sırt üstü yatıyor. Yükselmiş olan güneşe suyun arasından memnuniyetle bakıyor. Bu memnuniyetinin neden ileri geldiğini bilmiyordu. Yalnız memnun bir hali olmaması icap ettiğini hayal meyal hatırlıyordu. (İnsan rüyada bazan hatırlar da). Fakat, üzümünü ye, bağını sorma lâfınca bu memnuniyetinden memnun oldu. Memnuniyetinin sebebi şu idi: Denizin dibindeki kayanın üzerine sırt üstü uzanık, suyun arasından güneşe bakarken balık gibi ağzını açıp kapamakla gıdasını alıyordu. Rüyada bu gıdalar ona kalûbelâdanberi malûm şeylermiş gibi geliyordu. Artık bunun da farkına varsaydı o zaman bu bir rüya olmazdı.

Karyolada üzerine vuran güneş fazla kızdırdığı halde yüzünde bir serinlik vardı. Karnı doymuş ıztırap çekenlerin yüzü şişkin olur. Yüzünü güzelleştirecek derin ıztırap çizgileri görünmez. Aç ıztırap çekene duyulan sevgi ve merhamet ona karşı duyulmaz. Karyolada yatanın yüzü aç adamın ıztırap çeken yüzü idi.

Yüzünde hafif bile olsa ter buharı çıkmıyordu. Sanki güneş derisinden içeri girip nur ile besleniyor gibiydi. Bu, geceleyin aç yatan bir şairdi.

Açık pencereden içeri komşunun kedisi yatağın üzerine atladı; ve şairi uyandırdı. Pencerenin baktığı tozlu sokaktan kalkan tozlar pencerenin önündeki çiçeğin yapraklarını toz doldurmuştu. Kedi içeri atlarken çarparak yapraklardan döktüğü tozlar güneşte kaynaştılar. Şairin başı pencereye verili olduğu için tozlar yüzünün etrafını sardı; ve bu tozlar arasından gözlerini tavana dikti. Hâlâ şimdi gördüğü tuhaf rüyanın hayalini yaşıyor gibiydi. Fakat dalgınlığı uzun sürmedi. Tavandaki tahtalarda acayip şekilli budak yerlerine bakıyordu. Zira bu acayip şekilleri sanki arkadaşı bir ressamın çizdiği resimlere benzetti. Buradan ressamı hatırladı. Dün akşam ressamın bulunduğu bir yazlık bahçede bir kaç arkadaş oturuyorlardı. O gün sabahtanberi yememişti. Nazı geçtiği bir arkadaşından beş on kuruş istemişti. Fakat bu arkadaşı sıvışıp gitmişti.

O bahçedeki konuştuğu arkadaşlar arasında bir çok şairler de vardı. Fakat şair şaire karşı küçük düşmek istemez. Zaten o, o şairleri fırsat bulduğu zaman tenkit eder. Ve hattâ tahkir ederdi. Derdi ki: «İnsana dönmek istediklerini söylüyorlar. Halbuki insanın yalnız ismini bildiler. Kendini anlıyamadılar. Ah o insanlar ki diye insanın ismini yadetmekle geçiyorlar. İnsanın realitesini bize veremiyorlar. Hayalden yazdıkları bu şiirler bir nevi romantizmden başka bir şey değildir.»

Kendisi hakikî insanı anladığını hissederdi. Çünkü yaşadığını yazardı. Öyle bir yaşamak ki.. Hep insanlarla uğraşırdı.. Kuru bir vazifeye hayvan gibi bağlanmaya tahammül edemezdi. Etrafındaki insanların alâkasını beklerdi. Bunu göremeyince isyan eder, onun için hiç bir yerde bir iş sahibi olamazdı. Prensip itibarile insanları fena olarak bulmasına rağmen bazı fikirlere bağlı insanları severdi. Komünistlerle komünist olur, anarşistle anarşist, ırkçı ile ırkçı.. Kendisi bunların insan tarafını, yani paraya bağlı olmıyan tarafını severdi. Bu suretle belki kendisi hiç bir fikre bağlı değildi. Fakat şairdi.

Dün akşam on kuruş vermemek için sıvışıp giden arkadaşına gücendi. Bu kaldığı insanlığa yaraşmaz hal karşısında sabaha kadar düşündü. Sabaha karşı bir şiir yazdı. Bu şiiri yazması, insanın okuyup mânasını anladığı derin mânalı bir şiirin yaptığı Afyon tesirini yaparak onu uyutmuştu:

İnsanlar taş gibi.
Her taraf taş gibi.
Ben yavaş yavaş ölüme gittiğimi
hissediyorum.
Hiç aldırmıyorlar.
Dünya ne zalim.

Tavandaki tahtaların dal yerlerinin acayip resimlere benezyen şekillerinden aldığı tedai ile dün akşamki bu şiiri yazıncaya kadar halini gözünün önünden geçirdi. Arka üstü yatmış olduğu halde şiiri tekrar zevkle içinden okuyordu. Bu sırada baş ucundaki pencernin önünde geniş yapraklı çiçeğin sokaktan uçan tozlarla dolmuş yapraklarını silkerek içeriye atlıyan kedi iskemlenin üzerinde yatıyordu. Odanın sessizliği içinde kedinin yalanmasını işitti. Tüylü bir kedi idi. Elini karyoladan atıp kediyi okşadı. Ve kalktı.

Sabah güneşi epeyce yükselmişti, kuşluk olmuştu. Canı sıkkın veya keyfi olduğu zamanlarda evde duramazdı.. Çıkar, dolaşırdı. Kovanın içinde üzerini toz bürümüş sudan bir maşrapa aldı, çiçekler de sulansın diye yüzünü pencerenin önündeki saksıların üzerinde yıkadı. Oturduğu oda bir bekâr odasıydı. Müşterek temizlenme yerine sıksık gitmeyip böyle yapardı. Biraz su da saçlarına sürdü. Saçlarını taramak için aynası yoktu. Güzel bir aynası vardı, bir kere daha bu vaziyete düştüğü için 250 kuruşa aldığı bu aynayı 70 kuruşa satmıştı. Şimdi ayna yerine su dolu kovayı kullanıyordu. Kovanın içine bakınca ayna gibi yüzünü görüyordu. Ancak suyun yüzü tozlu olunca bu kova-ayna iyi göstermiyordu. Onun için maşrapa ile kovanın yüzündeki tozları alıp çiçeklere döktü. Ve berraklaşan kova içindeki suya bakarak saçlarını taradı. Dedesinden Bursadan para bekliyordu. Babası da vardı ama para göndermiyordu. Çünkü babalar istedikleri gibi oğul olmazsa yani bir işe her ne pahasına olursa olsun bağlanıp kazanmazsa onu sevmezler. Dedeler ise torunlarını severler. Hele torununun şiirleri Halkevlerindeki toplantılarda okunduğunu duyduğu için bu sevgisi eksilmiyordu. İradından aldığı bir miktar parayı torununa tahsis edebiliyordu. Torununa olan bu sevgisinde onun şairliğinden bahsedilmesinin tesiri olmakla beraber, asıl endişe şüphe yok ki zürriyetin ucu onda olmak endişesinden idi. Neslini o idame ettirecekti. İnsan ihtiyarladıkça unutulmamayı çok ister.

Şairlik onun heyecanlı tabiatından, isyankâr ruhundan geliyordu. Başkaları gibi yani zorla şair olmak istiyenler gibi değildi. Bu gibi şairler şuurlu olarak daima şiir yazmak için düşünürler. Halbuki bu bizim şair yaşamasını sever. Hem istediği gibi yaşamasını.. Bu yaşamasına engel olan şey çıktı mı işte o zaman şiirini döker. Belki sıkıntı içinde kalmasa şiir yazamıyacaktı da. Bazan dindar iyi kadınlar «Allahım kimseyi aç koma» diye dua ederler. Bizim şairin bu vaziyeti karşısında insanın: «Allahım şairleri aç koy» diye dua edeceği geliyor. Bazan paralı arkadaşlarına; siz rakı içerek kederinizi dağıtırsınız, ben de şiir yazarak, derdi.

Şair üzerini giymişti. Satacak bir şey olsa aynayı sattığı gibi satacaktı. Fakat yoktu. Belki bir arkadaşını görür ümidile çıktı. Bu arkadaşları, yani kendisine para veren arkadaşları Bursalı hemşerilerindendi. Çünkü orada gerek kavgacı halile, gerek yazdığı şiirlerle bu arkadaşları onu sayarlardı. Halbuki İstanbulda kimkime dumduma. Azıcık aşırı hareketlerde bulundu mu herkes yan yan bakar.

Sabahleyin gıda gibi besliyen güneşin vücuduna verdiği rahatlık üzerinde idi. Arkadaşlarını bahçede veya Beyoğlundaki kahvelerde ancak öğleden sonra görebilirdi. Düşünceli bir halde idi. Böyle durgun hallerinde müşahedesi artardı. Taksim civarının eski mahallerinde oturuyordu.

Taksim gazinosunun arkasındaki yoldan yavaş yavaş deniz kenarına indi. Sıcak bir gündü. Dolmabahçeye geldi. Çocukların yıkandığı camiin rıhtımına geçti. Karadeniz tarafından serin bir rüzgâr esiyordu. Yanaşmış oturaklı duran yüklü motorların kenarlarına Boğazın dalgacıkları çıpıçıpılarla tırmanıyordu. Bu sırada kereste yüklü bir motor yanaşmakta idi. Yapı önden demiri attıktan sonra iki tayfa kıçtan birinci çımayı bağlamışlardı. Yapının kıçındaki ikinci çımayı da geriyorlardı. Fakat birincisi bağlı olduğu için o kadar acele etmiyorlardı. İçlerinde İstanbula gelmenin sevincini tatmak istiyen bir

hal vardı. Cami ile Dolmabahçe arasındaki meydanlığın rıhtımında bacaklarını denize sarkıtmış genç kızlara bakarak, ikinci çımayı yapının kıçına bağlamakta olan bu iki tayfadan arkadaki kalın bir halata benziyen kollarile çımaya sıkıca yapıştı ve önündeki tayfaya bütün varlığından çıkan bir sesle: «Ali» dedi. Öndeki ne demek istediğini anladı. O da rıhtımdaki kızların bacaklarına bakıyordu. Fakat daha saman altından su yürütür bir tabiatta olduğu görülmüyordu. Çımayı bağlar bağlamaz arkadaki tayfa kıç üstünde, ötekini alaşağı etti.

Şair insanların bu zaaflarını Allahımış gibi seyretti. Denizin kaynaşan küçük dalgacıkları içinde yıkanan çocukları seyretti. Atlamalarına ve rıhtıma bağlı motorların çımalarına asılarak eğlenmelerine imrendi. Denizde imrendiği başka şeyler de vardı: Cereyana kapılarak sahile kadar geldiğini gördüğü limandaki vapurlardan atılan bütün, bütün ekmekler...

Farkına varmadan biraz üzüldü ve döndü. Marmarayı gören her zaman oturdukları bahçeye gidecekti. Halsiz insanlarda görüldüğü gibi topuklarının üzerine basarak yavaş yavaş yürüyordu. İçerisi serin bir evden kızartılan biber kokusu duydu. Bu koku ona bir mısra yazacak kadar tesir etti. Bu evin mesut bir ev olacağına hükmetti. Bu mesutlar civarında kendinin açlığını duydu. Bahçeye çıkan yokuşu tırmanırken bir evin penceresinden bakan bir kız gördü. Sokağın bir tarafı bir köşkün yüksek bahçe dıvarile uzayıp gidiyordu. Kız ona bakmıştı. O da kıza baktı. Köşkün yüksek dıvarlarına yaklaşan güneş ziyasının harareti dıvarların serinliğine birleşerek cinsiyet duygularını uyandıran hoş bir hava doğuruyordu. Şair yüksek dıvarların bir adam geçebilecek serinliğinden bu şehvetli havayı duyarak yürüdü. Dizleri takatsizdi. Fakat kendini rüyada hissettiği doymuş halde hissediyordu. Bir ayak boyu adım atıyor. Dönüp pencerədeki kıza bakıyor. Kızda da şairin duyduğu şehvet havasını duymuş bir hal vardı. Ve bu havaya kendini bırakarak şairi gözlerile takip ediyordu. Şair baktıkça kızı yanına çektiğini hissediyordu. Kızı kaçırmak korkusu da eksik olmamakla beraber durdu. Elini pantolonunun cebine koydu. Kız onun durduğunu görünce içeri kaçtı. Kızı pencerede imiş gibi hayalinde biran gördükten sonra orada olmadığının farkına vardı. Biraz daha bekledikten sonra yoluna, köşe başını dönünceye kadar ayak boyu ayak boyu adım atarak devam etti. Dıvar dibi şehvetli havası hâlâ üzerinde idi. Apartımanların pencerelerindeki kızlara, yollardan geçen kadınlara bakıyor. Onlara duyduğunu duyuruyordu. Bahçeye gitti. Bulacağını tahmin ettiği memleketlisi arkadaşını orada bulduğu halde bir kaç kuruş borç almak aklına bile gelmemişti.

TURNE TİYATROSU VE PROPAGANDA

Yazan: AVNİ DİLLİGİL

Turne tiyatrolarını faydalı kuş sürülerine benzetmek mümkündür. Kuşlar; nasıl mevsimine göre, diyar diyar akın ederlerse Turne tiyatroları da iktisadi mevsimleri gözeterek göç eder dururlar. Kuş sürülerinin çeşidi vardır: Turne tiyatrolarının da öyle: Akademik şartlarla dolaşanı vardır. Her çeşniyi içine alarak kanto cinsinden canbazına kadar yükleyerek dolaşan tulûat tiyatrosu vardır. Bir de nev'i şahsına münhasır bir tiyatro tipi vardır ki onda ancak düeto ve kanto görürsünüz.. Onlara kahve tiyatroları demek doğru olur.. Şehir ve kasabalarda uzun zaman ikamet ederler.. Külüstür bir kahvenin bir köşesine limon sandıklarından sahne kurup her gece icrayı âhenk ve lûbiyat ederler, kazançları az olmakla beraber hanların birinde tuttukları bir odada dörder beşer bir arada yatıp tek tencereden rızıklarını paylaşıp sıkıntısız yaşamasını becerirler.. Sanatlarını yaptıkları kahvede, halkın iştirakile söyledikleri türküler kahve halkından öğrendikleri sermayeleridir. Her yerin türküsünü güzel bir çeşni ile yerlisine satmakta pek hünerlidirler...

Tulûat tiyatroları, geniş bir kadro ile dolaştığı zaman Karadenizde fındık mahsulü mevsimini, şarkta hayvan panayırlarını, Yeşilovada turfanda pazarlarını tutturamazsa yüklü kadrosunu besliyemez. Az zaman zarfında dağılır, bir kaç kahve tiyatrosu haline gelirler.. Tulûat patronları mücerrep rotalarını tutturdular mı, bütün bir kış mevsimi aktörlerini terfih ederler ve sağ salim İstanbula getirerek esnaf kahvesinde aktörler meyanında itimat reyi alırlar. Hele Turne imtidadınca hiç bir otele ve lokantaya, onların tabirile (takıntı) da yaptırmamışsa ileriki seyahat için otelci ve aşçılara karşı da mühim puvanlar kazanmış olurlar. Bu cins patronların gezip yürüdükleri yerlerde cemiyete karşı büyük bir bağlılıkları vardır.. «Benim kesemi halk nasıl dolduruyorsa ben de ona mukabil hizmet görmeliyim» diyen tulûat aktörlerinden Hafız Mehmet Ali ile konuşmuştum.. Bana şöyle bir hâdise anlatmıştı: Vaktile bir yere temsil vermeğe gitmiştik. Alektrik ne gezer. Lüküs lâmbası yakılırdı. Dramın en afilli bir tarafında lâfı keser lâmbayı pompalardık.. Bir akşam lâmba söndü, karanlıkta kaldık. Dışarıda bir gürültü koptu. Işık yakınca baktık ki sahnemizin en işe yarar gacosu yerli bir gözdesi tarafından tüydürülmüştü.. Ne yapalım biz de yakın bir yerdeki panayıra gittik, rızkımızı orada çıkaralım dedik... Bir akşam orada da lüks sönmeğe yüz tutuyorken, «aman lüks eyleme, bu işi de filân yere benzetme diyivermişim.. Oyundan sonra dışarıya çıktığım zaman kapının önünde duran bir otomobilden beni çağırmışlardı. Meğer en kıyak gacomuzu kaçıran yerin kaymakamı değil mi imiş.. Beni azarlıyacak sandım, ama bana nasihat etti.. Yaman bir kaymakam! Altı ay sonra bizim meslekdaşların birile bana haber göndermiş: «gelsin de burada oyun oynasın, kazaya elektrik getirdim» demişti.. Bu suretle bir tulûat aktörü kendine mal ettiği vazifeyi idealist kaymakamla müştereken pay etmiş oluyorlar.. Buna göre tulûat tiyatrolarından yüzlerce misal vermek mümkündür..

Darülbedayiin Turne hatıratı arasında iki hâdiseye rastlanır.. Mücadelei milliye senelerinde Tırabzona yaptığı bir Turnede, repertuvarda Reşat Nuri beyin (bir gece faciası) adlı dramı bulunuyordu.. Bu piyeste hilâfetin kuvvei milliyeye karşı hareketi halk tarafından büyük bir gürültü halinde tezahür etmiş ve asil bir heyecanla halkın bağırıp coştuğu görülmüş bir hâdisedir...

Yine bir vilâyette halk, belediye reisi intihabı arifesinde bulunuyorken tiyatroda (Halkın düşmanı) adındakı piyesi seyredip o ana kadar şerrinden korktukları belediye reisine rey vermeyip bir yenisini seçmişlerdir.

Bugün Avrupada tiyatro bir milletin içtimaî önderi olmaktan daha çok ileri gitmiş, siyaset ve harp âleminde en kuvvetli fikir ve hareket unsuru haline geçmiş bulunuyor.. Harbi umumide Sarah Bernhardt hasta olduğu halde arabaya bindirilip cepheye millî şiirler okuması için götürülmüştür. Komedi Fransez Trup'u memleketimize bir Turne yapmıştır. Netekim memleketimizde de tiyatronun ehemmiyetini tebarüz ettiren hareketler görüyoruz. Halk Partisi himayesi altında İstanbul Şehir tiyatrosunu her sene Anadolu Turnesine çıkarmaktadır.

Şehir tiyatrosu halkın sanat seviyesini tekâmül gayesile dolaştırılıyor. Akademik bir çalışma programile Turne yapan Şehir tiyatrosu kendi bünyesini meydana getiren repertuvarındaki eserlere; hayat ve can veren sahne imkânlarını yine Halkevlerinin sinesinde bulabiliyor. Eskiden buna imkân yoktu... Sonra sanatkârane bir anlayışla yola çıkan Turne tiyatrosu kanto, göbek yoktur diye müşterisiz ve seyircisiz kalırdı.. Bugün Halkevlerinde faal gösterit kollarımız hakikî tiyatronun mayasını aşılamış bulunuyorlar.. Gösterit kollarının bu yoldaki faa-

DİNAMO'NUN ŞİİRLERİNE DAİR

Yazan: OSMAN CEM

Şiiri veya her hangi bir sanat faaliyetini harp zamanlarında fuzulî görenler vardır; onlar, ana baba gününde lâf dinlemeğe vaktimiz yok; yahut da havaiyatın sırası mı gibi itirazlarda bulunurlar; münevverler arasında da bu zihniyeti taşıyanlar çoktur. Böyle bir zihniyetin meydana gelmesinin sebeplerini anlamak pek zor değil. Mes'ele tabiî olan insanın bu faaliyetini neden her zaman tabiî bulmayıp muayyen zaman ve mekân kaidelerine tâbi tutulduğunu anlamaktır.

Fakat bu her zaman böyle olmamıştır. Meselâ millî destanları hatırlıyacak olursak sanat hâdiseleri, sanatkârla, harici âlem, cemiyet bünyesi arasında çok sıkı, tam bir intibak, bir alış veriş buluruz.. Zannedersem sanatların çoğu ve bilhassa şiir menşeini bu alış verişte buluyor; millî destanlar, millî menkibelerden doğduğuna göre, cidal sanat hâdisesini doğuruyor demektir. Tabiî bu da bizi alâkadar eden nokta sanatta harp hâdisesinin ehemmiyetinden ziyade sanatkârla harici âlemin tezadsız uyuşmasıdır.

Homiros destanı, Rolland destanı, Espanyol romansları, Almanların Niebbelungen'i, kimisi kadîm insanların, kimisi Avrupa insanlarının mücadelelerini anlatır. Bu destanlar, harbe giderken günü gününe söylenen şarkılar, methiyeler, mersiye ve hikâyelerden, herkes tarafından söylenen müellifleri meçhul cantilène'lerden müteşekkildir. Kabile insanlarının günlük, heyecan, kin, muhabbet, ümit, zaferleri tesid, ölüleri tâzim, bu cantilène'lerin mevzularındandır.

Devlet ve dîn hayat faaliyetine hâkim olmağa başladıktan sonra, teşkilâtlanma zihniyeti sanat hâdisesini de bir istismar sahası yapmaktan geri kalmamıştır; Joseph Bedier nazariyesine göre, Rolland destanının menşei hakkında iddia şudur: Bir takım papazlar muayyen bir manastıra müşteri celbetmek için Rolland destanının son şeklini yazmışlar ve o manastıra giden yol üzerinde, zamanın «trouvère» leri tarafından okutturmuşlar. Fakat destan gene herkesin malı olarak kalıyor, sanat uzvî vazifesini idrâk ediyor, cemiyetin sanat bünyesinde muhtelif şekil ve lisan ayrılıkları mevcut değil, herkesin az çok müşterek bir lisan seviyesi var, herkes aynı sanat ihtiyacını taşıyor, sanatkâr da yabancısı olmadığı bir dinleyici kitlesini dile getirmiştir.

Zamanla birçok tarihî sebepler cemiyet bünyesini değiştirdi, sanatkâr keza bu muhtelif değişmeleri ifadesinde, asırdan asıra taşıyor.

Nihayet devlet ve din istismarının yerine iktisadî kuvvetlere dayanan bir zümrenin hâkimiyeti kaim oluyor. Bu hâkimiyet sanatta evvelâ Renesansta müsbet neticeler vermiştir. Fakat sanat o devirden itibaren herkesin malı değildir; ümanistlerin sanatıdır ki bu refaha malik bir zümrenin sanatı demektir, ve burjuva sınıfının hâkimiyeti ile 19 uncu asra kadar inkişaf etmiş, şimdiki medenî adam denilen Avrupa münevveri kültürünün mühim bir unsurunu teşkil eder.

Fakat her hâkim sınıf inhilâl ederken bütün müessese ve varlıkları da onunla beraber iflâs ediyor. 15 inci asrın sonunda derebeylik ölürken sanat âleminin iki asırdan beri can çekiştiğini görüyoruz; meselâ Fransada o devirde Villon olmasa (Villon da nihayet lyrisiminden başka bir yenilik getirmemiştir) bütün malzemesi orta zamanın kullandığı malzemedir ve meziyeti bunu sanatının inceliği ve realizmi ile ifade etmesidir.) bütün diğer sanatkârların yerinde saydığını görüyoruz.

İşte burjuva devrinin sanatkârı da, 19 uncu asrın sonlarındanberi yerinde sayıyor. Çünkü onun sanatı zihni günlük gayesile ve meşgaleden hariç avutmaya yarıyan bir «luxe» olarak telâkki ediliyor; bu devrin adamı vaktini doldurmak için okuyor; çünkü yeni bir şey beklemiyor; hayatını muayyen kalıplar içinde yaşıyor ve o kalıpları ebedî biliyor; ne yeni bir heyecan, ne de yeni bir fikir onu alâkadar edebiliyor; ancak canı sıkılmadan yaşamak istiyor; sanatla alâkası bir kolleksiyoncu alâkasıdır. Hattâ çok kere, okumak ve görmek zahmetine bile katlanmaz; Avrupada yaşadığını işittiğimiz milyonerlerin isimleri ile beraber, resim kolleksiyonlarını, kütüphanelerini ve şöhretini de işittik; bunların arasında aynı merakla pul, kadın saçı veya kelebek kolleksiyonu yapanlar da vardır. Son asırda kitap yazanların gayesi daha ziyade bu tipi tatmin etmek olduğundan, onların eseri o zevke göre ayarlanıyordu. Polis ve macera romanı, aşk ve şehvet romanları, hissî romanlar vesaire, külliyetli miktarda satılıyor ve günlük edebiyatı teşkil ediyor. Diğer taraftan meselâ Stendhal, Flaubert, Beaudelaire, Rimbaud gibi hakikî sanatkârlar meseleleri ile başbaşa kalmış, derdini kimseye anlatamıyor, sanatı ile yarattığı bir dünyada insanlardan uzak, yahut da onlara lânet ederek, istisnaî birer mahlûk olarak yaşadılar.

Sanat o zamandanberi hâlâ ferdiyetçi sahada kalmış ve uzvî hakikatını kaybetmiş bulunuyor. Büyük dünya hâdiseleri bile bu vaziyete müessir olamamıştır. 1914 harbinden işittiğimiz şiirler his ve fikirleri müphem yazılardır; o devrin edebiyatı gene kendi kendine çekilmiş insanların edebiyatı harici âlemden ümitsiz, yahut da onun köhneleşmiş ve kısırlaşmış fikir âlemini evirip çevirip değiştiremeden anlatan bir edebiyattır.

*

Dinamo şiire kaybetmiş olduğu vazifeyi tekrar iade ediyor. Bu hâdiseyi bizim edebiyatta daha sarih olarak müşahhaslandırmak için Dinamo şiirlerini Yeni Edebiyat'ta neşrettiği sırada Cümhuriyet gazetesinde neşrolunan Yahya Kemal beyin Deniz türküsü namındaki bir şiirinden bahsedeceğim. Bu şiiri beğenip beğenmemek meselesinden evvel bahsettiğim uzvî vazifesi olan şiir meselesini izah ederek, Dinamo'nun sanatında mühim bir noktayı göstermek istiyorum: O gün aynı gazetede okuduklarımız, deniz faciaları, zırhlı, tahtelbahir ve torpil mücadeleleri havadislerini teşkil ediyordu. Bu havadislerin kafamızda yarattığı fikir iklimi ile Deniz türküsünün bize vermek istediği intiba arasında büyük bir tezat vardır; sanat ile realite burada hiç birbirleriyle alâkadar değil ve ana baba gününde lâf dinlemeğe vaktimiz yok ve buna benzer itirazlarda bulunanlar Deniz türküsüne benziyen sanat nümunelerinin karşısında hak

---

liyeti cidden mükemmeldir. Bu sayede yurdun her köşesinde tiyatro hareketi müşahede ediliyor. Aktör; şimdi halkı, sadece bir seyirci değil, kendisile yaşıyan bir kitle halinde buluyor. Münhasıran sinirlerine ve zevkine hitap edilmesini istemiyen halk, ruhunu ve kafasını çok müstait bir cihan gibi açmış olduğunu pek iyi anlatıyor. Bunu her şehirde ve her kazada gördük ve işittik ve vilâyetlerin minicik gazetelerinde derinliğine bir tiyatro anlayışile yazılan makaleler, akademik tiyatro ihtiyaçlarına açılan geniş kapılar halindedir.

AVNİ DİLLİGİL

kazanmış oluyorlar. Yahya Kemal bey bahsetmiş olduğumuz yalnız kalan sanatkârlar meyanında değil mi? Şu farkla ki onların zamanı ile kendisinin yaşadığı zaman arasında yarım asırdan fazla bir zaman geçmiştir ve bu müddet zarfında sanat ferdiyetçi sahada artık iflâs ettiğini her yerde isbat etmiştir. Nihayet Valery bile susmağa mahkûmdur. Dış dünya ile bağı olmıyan mücerret ve muhayyel bir âlemin zevkini ve kıymetini her an ölmek üzere veya her gün aç olan bir insanlığa tattıramaz. Ferdiyetçi sanat ölmüştür.

«Dolu rüzgârla çıkıp ufka yelkenli:
Gidişin seçtiğin akşam vaktinden belli

....

— Deniz Türküsü —

«Dalga kıvrımları ardında büyük tenhalık

....

— Deniz Türküsü —

Dalga kıvrımlarının ardında tenhalıktan başka her şey var; mayin tarlasından, batan gemilere kadar her şey.

«O saatler ki geçer başbaşa yıldızlarla

....

— Deniz Türküsü —

Ve nihayet
«İnsan âlemde hayal ettiği müddetçe yaşar

— D. T. - Yahya Kemal —

Ne çare ki günün realitesi karşısında muhayyele âciz; o gün müsbet bir enerji kaynağı arıyan genç için o âlem nâmevcut.

Dinamo'yu dinleyin:

«Radyolar,
Kesin aşk şarkılarını
Marş okuyalım
Yakalım
Ufacık arzulardan bahseden şiirleri»

....

Daha sonra:

«Biz
Hakikatın demir meyvalarını yemişiz
Bunun içindir ki parolamız
Demir
Dinamit
Barut»

Birdenbire kelimelerin verdikleri tedailer, cümleler ve ritmler içimizden fışkırmış olduğunu zannediyoruz. Biz de bunları söylemek istemiyor muyduk:

«Kesin aşk şarkılarını».

Bütün şiirin uzvî bir manası ve büyük bir kuvveti var. Türkçe bilen herkes küçük ve büyük, bir askerin bir emri yevmiyi anladığı gibi Dinamonun şiirini anlamaya muktedir; Dinamo başka mısralarında diyor ki:

«Mukaddes bir destanı var
Bu yerlerin
Hey canına yandığım
Ancak kahrını çekenler bilir
Bu toprağın güzelliklerini
Kulakları işitmeğe başladığı
Gündenberi
Ahlat ormanında dinliyenler
Onun kınalı kekliklerini

Ahenk, koku, renk, sevgi, ıstırap dolu bu mısralar vatan mevhumunun bütün hakikatını taşıyor; bu mevhumda, beylik sevgi ifadesi yok, olmıyan maddî ve manevî zenginlikler yok.

Yerlilik havası taşıyan bütün şiirler millî edebiyat bakımından büyük kıymeti haiz:

Köroğlu türküsünde şöyle parçalar var:

«Hehehey nağrasını çekip
Şöyle bir esişini bekliyorum, oğlum
Yedi dağdan yedi dev gürler gibi
Gaytan bıyıklarını burup
Şöyle bir esişini
Senin isminle iniyor kepenkler
Her akşam üstü Bolu çarşısında
Hep senin şarkını dinliyor akşamları
Küçük ahırında sağılan inekler!
Senin şarkını söylüyor demirciler
Senin şarkını kömürcüler!
Senin şarkını söylüyor kunduracı çırakları
Senin şarkını söylüyor kaydırak oynarken
Mahalle çocukları

Umumiyetle Dinamonun şiirlerinden doğan intiba, daha iyi günler bekliyen bir kimsenin temenni, arzu, ve hasretidir; kötü günlerin sıkıntısını anlatırken bedbinliğe temas etmiyor; aksine mısralarında herkese ümit veren bir eda var:

«Ve büyük, büyük, büyük, zaferden
Sonra
Yetmiş tonluk tankları tutup yularından
Tarlamızı sürmek üzere götüreceğiz
Ve Hüseyin ağa
Messer Schmidt bombardıman tayyaresiyle
Tohum serpecek
Altın dağa

....

Size de tatlı kadınlar,
Aşk şarkıları okuyacağız.»

Başka bir şiirinde:

«Giyeceksiniz Bursanın ipeğini
Güneşin ışıkları kadar ucuz
Bir sulh dünyasının çocukları»

Biran bedbinleşse bile:

«Erişecek miyim ben o günlere?»

Bu şahsına münhasır kalıyor; derhal bütün feragat ve coşkunluğu ile nikbinleşiyor:

«Ama, ne zarar var
Siz güzelsiniz, siz iyisiniz
Bahtıyarsınız ya siz»

Dinamo hâdiseleri, olgunluk, sükûnet ve enerji ile bekliyor; etrafına o sükûnet ve enerjisini sözleriyle yayıyor.

Şiirlerinin canlı ve reel olması sade fikir ve hislerinin bize yakınlığından değildir; işçiliğinin hususiyeti şiirlerine büyük bir kıymet veriyor. Evvelâ Dinamodaki image'lar mühim; bu image'lar canlı ve sade, uzun arama yok, halkın psikolojisinden alınmış ve saf bir lyrisme ile ifade olunmuş:

Gölgesinde şiir yazdığım ağaçlar
İçimi bir çamaşır gibi yıkar!

Yahut da:

İnsanların bal gibi

....

Başka:

Hey canına yandığımın!
Onun sevgisini ancak
Kahrını çekenler bilir
Ve alın terini toprağa
Göz yaşile yanyana dökenler bilir.

Gene:

Ve giyeceksiniz bahtiyarlığı
Çiçek kokulu bir çamaşır gibi

Bundan başka yepyeni kâinat sahneleri göstermek kabiliyeti Dinamoda çok kuvvetli surette mevcut:

«Akşamları camdan ve çelikten
Şehirler tutuşur
Mesut asırların dünyasında!
Makine! demir saçlı sevgilimiz bizim

Görülüyor ki «Dalga kıvrımları ardından büyük tenhalıklar» geride kalmış.

Lisanına gelince; şiirinin evsafı onda

SOĞUK KUYU MAHALLESİ

«Bu mahalle babamındır.»

Burada sevdim ilk kızı

İlk kahveye gittim.

Burada yaşadım gelinlik kızlarla

Kadınların eteklerinden çektim.

Burada girdim rüyalara

Burada rezil oldum.

SALÂH BİRSEL

TENKİT

Amerika Mektupları

Celâleddin Ezine Amerikadan Cümhuriyet gazetesine gönderdiği mektupları bir kitap halinde çıkardı. Bu mektuplarile Celâleddin Ezine yetişecek bir gazeteci istidadını göstermiştir. Üslûbu Falih Rıfkınınkini andırıyor: Kesik ve kat'ice. Yalnız Falih Rıfkıda müşahedeci görünür bir hal olmasına rağmen Celâleddin Ezinede bir kitabilik vardır. Bu kitabilik kuvvetile Amerikanın iktisadî, idarî ve içtimaî vaziyeti hakkında epeyce malûmat veriyor. Bu kitabilikten çıkıp da iş müşahede ve fikre dayanınca bazı yanlış hükümlere vardığı görülüyor: Amerikan müziğinden bahsederken «klâsik parçayı çalan keman telinde bile şehvet daveti vardır. Zenci musikisi uluyan cinsiyettir.» diyor. Halbuki zenci musikisinin menşei, Amerikaya esir olarak getirilip çalıştırılan zencilerin daüssıla türkülerinin havalarıdır. Bunu Celâleddin Ezinenin, Amerikada trende seyahatte garson Cimi'nin şarkısını dinlerken, memleket hasretini duyduğunu yazması da isbat eder.

Bundan başka Mr. Waldo ile konuşmasındaki, Amerika kadınının güzel ve kültürlü oluşu hakkındaki fikirleri, «Deniz aşırı» isimli Amerika hakkında P. Bourget'nin yazmış olduğu modası geçmiş bir kitapta vardır.

Yine Mr. Waldo ile konuşurken, kitabında ismini zikrettiği Nobel mükâfatını kazanmış olan meşhur Amerikan muharriri Sinclair Lewis'i okumuş olsaydı, bu muharririn Amerikada erkeğin evine bağlı olduğunu yazdığını görecekti ve Mr. Waldo'ya:

— Ziyaretleriniz, toplantılarınız, hep kulüplerde, otellerde. Sizin yuvanız yok mudur? Kadınlarınız evlerinde oturmazlar mı? Diye sual sormıyacaktı.

Bu böyle. *Y. A.*

SAVRANIN OĞLU

— 4 üncü sahifeden devam —

sini de bu biçimsiz arabanın altında ezersen, mahkemelerde kendin sürünürsün. karışmam...

*

Salih, o sene, kamyon ile büyük işler gördü. Bütün mahsulü, anbarlara taşımakta, devecilerle rekabete girişti. Müthiş para kazandı. Otomobilin taksitlerini ödedi.

Savranın alakoyduğu üç devesi, artık damın bir köşesinde unutulmuştu. Bu develer, damı şimdi, kamyonla paylaşıyorlardı. Damın yarısı garaj olmuştu. O sene, Savran, develeri ile iş yapmadı. Fakat, kamyonun kazancından develere de hak çıkardı. Oğlundan cayır cayır, develerin nafakasını söktü, aldı. Salih de, şöförlükte çok ilerledi. Hattâ bir aralık, bazı arkadaşları ile beraber, Ödemiş civarında bir yerde yatan, şöförlerin piri ve üstadının mezarını ziyarete bile gitti. Onun kasabalarını öğrendi.

Biz yine o kış, küçük kahvemizde Savran ile başbaşa kaldık. Salih, bazı geceler aramızda bulunmuyordu. Uzak yerlere yük götürüyor. Uzaklardan yük getiriyordu. Savranı bazan çok memnun eden şey, oğlunun vilâyet merkezine gittiği zaman, postadan iki gün evvel Karagöz gazetesini bize, kasabaya getirmesi idi. Savran, bıyıklarını burarak gayet memnun:

— Ülen bu tomafil işimize yaradı be kızanlar!

Diye, böyle günlerde cebinden hiç beklemediğimiz anda gazeteyi çıkarır:

— Oku bakalım Hasan?

Diye, Hasana uzatırdı. Sonra da bize dönüp, her vakit olduğu gibi:

— Hasan iyi okur..

Sözlerini ilâve etmeyi unutmazdı.

Böyle gecelerden birinde hiç beklemediğimiz, çok mühim bir hâdise oldu. Kahvede muhabbete daldığımız bir sırada kamyon uğuldayarak geldi, kapının önünde durdu. Salih, böyle gece vakitleri gelirse, Savran fener tutar, kamyonun deve damına girmesine yardım ederdi. Sesi duyunca, yerinden kalktı:

— Bizimki geldi.

Diye yürüdü. Âdet olduğu üzere, biz de yerimizden kalktık. Gece karanlığında, kamyonun dama girişini seyretmek hoşumuza giderdi. Kamyonun önündeki lâmbalar sokağı gündüze çeviriyordu. Fakat arka arkaya daha girdiği için, Savran sönük bir feneri, kapının ağzında tutuyordu.

Bu gece kamyona yaklaşınca, Salihin yanında bir kadının oturduğunu gördük. Savran:

— Ne o, Salih, müşteri mi var yanında?

Diyerek seslendi. Salih, başını salladı. O, yükten başka, bazan yanına, bir iki kişi yolcu da alırdı.

Salih, bu sırada yere atladı. Babasına:

— Bu yolcu bizde kalacak, anama haber vereyim.

Dedi. Babası:

— Gidecek yeri yok mu?

Diye sordu. Salih, başını yere eğerek:

— Baba, temelli bizde kalacak!

Dedi. Hepimiz bir anda şaşırdık. Sonra birden intikal ettik ki, Salih, kız kaçırmıştı. Savran, gayet soğukkanlı, bir iki adım, yürüdü. Kamyona yaklaşıp, feneri kızın yüzüne kaldırdı. Mülâyim bir sesle:

— Hoş geldin kızım

Dedi. Sonra birden, Salihe dönerek, sert bir sesle:

— Bana bak, bu kızı kaçırdın mı?

— Şey.. Şey.. Kendi de istedi de baba.. Onun için getirdim.

Dedi. Savran:

— Tüh! Be.. Kız kaçırmak, kimlere kaldı. Hem de otomobile bindirip getirmiş, hanım kızın da gönlü varmış.

Diye, kahveye doğru yürüdü. İçimizden biri Salihe:

— Haydi, işin oldu. Babanı biz yatıştırdık.

Dedi. Kahveye gelince, Savranın neye sıkıldığını anladık: Bir kere Savran, attan başka bir şeye bindirip —bilhassa otomobile— kız kaçırmaya müthiş içerliyordu.

— Kızı kucağına, atın terkisine alıp dört nala kapıp koyvermedikten sonra neye yarar..

Diyordu. Bir de, müstakbel gelinine, kızıyordu.

— Bizim oğlan haydi gidelim, demiş. O da hemen gelmiş. Lâhavlevelâkuvvete.

Diye söyleniyor, arkasından da:

— Hey! Kız dediğin kaçırırken tepremeli, bağırmalı, çağırmalı..

Diye bağırıyordu. Ben de, bir kere şöyle gözümü kapayıp, düşündüm. Hakikaten atla, bağırta bağırta kız kaçırmak, ne müstesna bir şeydi. Bunun yanında otomobil ile, motosikletle, kız kaçırmak kadar âdi bir hareket olamaz, diyordum. Mâmafih Savranı yatıştırdık:

— Ben de bu veledin anasını kaçırdım, vaktinde kaçırdım ama, nasıl kaçırdım.. Bırak şimdi!

Diye söylendi. Gözleri o hatıraları yakalamak için çok derinlere daldı. Fakat bizim hepimize, oğlundan tarafa çıktık diye, darıldı. Çok sevdiği Hasanla bile:

— Eh.. Ne yaparsın, zaman değişti Savran!

Dedi, diye, az kaldı kavga ediyordu.

Ve o gece:

— Beni maskara ettiniz, sizinle kafam denk değil, defolun!

Diye, bizi kahveden kovdu. Ve bir daha da küçük kahveyi açmadı.

SAMİM KOCAGÖZ

---

da mevcut; şiiri gibi lisanı da has, mevzuları gibi, halkın sade ve canlı ifadesi bu lisanda mevcut; image'ları gibi tabirleri halkın tabirleri, zaten ondan dolayı değil mi ki şiirlerinde yerlilik kokusu hâkim.

Sanatının mühim bir vasfı da mısralarının ahenginde, ritminin gittikçe pürüzsüzleşmesindedir; yukarıda müteaddit şiirlerden aldığım mısralar bunu kâfi derecede isbat eder.

Dinamo yeni neslin endişesini, arzusunu, ümidini, bu neslin lisanı ile ifade ediyor; Türk halkının sade ve coşkun lyrism'iyle, zengin şiiriyet kabiliyetiyle ifade ediyor.

Dinamodan daha çok şey beklenebilir, fakat ona şimdiden, Türk şiirini edebiyatçılıktan ölmüş sahte mevzu ve şekil yeknasaklığından çıkaran az sanatkârlardan biri olarak görüyoruz. Şiirin hayati vazifesini ve bu vazifenin içtimaî ehemmiyetini insanlara tekrar hissettirdi. Dinamonun mısraları hepimize heyecan, ümit, nikbinlik ve enerji veriyor; onu okurken sade bir «münevver» in duyduğu zevki duymuyoruz, realitemizle temas ediyoruz. Dinamo hakikî şair vesselâm.

GAFLET MECMUALARI

— 2 nci sahifeden devam —

mek ümidi ile bir kaç hezeyandan mâda şu satıra rastlanıyor:

«Öksüz Türk diyarlarını kurtarmak emperyalizm değil, vazifemizdir, hakkımızdır!»

«Tuna» da acaba hangi öksüz Türk diyarı var?

Türkiye Cümhuriyeti diğer halklara nazaran yüzde on ile yüzde yirmi nisbetinde olan Balkan Türklerini memleket dahilinde iskân etmek esasını kabul ve müdafaa etmiştir.

«Tuna» ya tenezzühler düşünenlerin hilâfına «Tuna» civarında bulunan azlıkların memleketlerine dönmesine yardım edilmiştir. Azlıkları vesile ittihaz ederek her hangi bir yabancı hududa taarruz etmek emperyalizm değil de nedir?

Geçen sefer bahsettiğimiz «şiir» tarzının yeni nümuneleri mevcut:

«İleri! Kızanlar haydi ileri. Ülkeler, sınırlar aşmak günüdür».

«Ülkeler ve sınırlar» aşmak hevesi, emperyalizmden başka nedir?

Aynı nüshada Behçet Kemal Çağlar'ın «Atatürk'e bir sesleniş» şiiri ibret verici:

«Ne için erkenden kendine kıydın.

Bir ikinci Atilla olmalıydın».

«Yurtta sulh, dünyada sulh» parolasının, ve «Nutuk» kahramanı Atatürk'ün sözleri hâlâ anlaşılamadığına inanılamaz.

Atatürk'e ikinci bir Atilla'lık teklif (!) eden Behçet Kemal, Atatürk'ü ve inkılâbı anlamadı mı?

Behçet Kemal'in şiirinde emperyalizm aleyhtarlığını hatırlatan satırlar yok değil:

«Ey, eli nasırlı, tabanı yarık! Senin derdinden eldiven ve ayakkabı yapan şımarık gebersin artık!...»

Fakat bunun ilâcı Asyadan Avrupaya giden muhayyel «avdet» li bir emperyalizm mi?

Bugünkü günde:

1 — «İkinci Atilla» lık muazzam bir sanayinin motörlü beygirlerine muhtaç.

2 — Motörlü beygirlerin işlemesi için muazzam bir finans ve sanayi temerküzü icap ettiği gibi kapitalizmin emperyalist safhaya da Atilla'lık ve emperyalizm yoktur.

Atatürk «Atilla» zihniyetinin en büyük düşmanı olduğunu isbat etmek lâzım mı? İşte;

«Atilla'nın Fransa ve Garbi Roma topraklarına kadar teşmil edilmiş olan imparatorluğunu hatırladıktan sonra» Atatürk neticeye işaret ediyor:

«Garbın mütemadi mukabil taarruzu, islâm âleminin hoşnutsuzluğu ve isyanı ve böyle cihangirâne tasavvurlar ve emellerin aynı hudut içine aldığı muhtelif unsurların ademi imtizaçları, binnetice emsali gibi Osmanlı imparatorluğunu da tarihin sinesine tevdi etti.»

Atatürk türlü hayallerin düşmanıdır:

«Hattâ hiç bir hudut tanımıyarak, dünyada mevcut bütün Türkleri dahi bir devlet halinde birleştirmek, gayrı kabili istihsal bir hedeftir. Bu, asırların ve asırlarca yaşamakta olan insanların çok acı, çok kanlı hâdisat ile meydana koyduğu bir hakikattir.» (Nutuk).

Atatürk millî siyasetin tarifini vermiştir:

«Hududu milliyemiz dahilinde, her şeyden evvel kendi kuvvetimize müsteniden muhafazai mevcudiyet ederek millet ve memleketin hakikî saadet ve umranına çalışmak... Alelitlak türlü emeller peşinde milleti işgal ve ızrar etmemek.»

«Gençlik» mecmuası şairleri «hududu milliyemiz dahilinde» memleketin «hakikî saadet ve umranına» taallûk eden mevzuları tüketmiş olacaklar ki «türlü emeller peşinde» kâh Atilla'lıktan, kâh «sınırlar ve ülkeler» aşmaktan bahsederek «milleti işgal ve ızrar ediyorlar.

Gençlik mecmuası bu sözleri anlamadıkça «inkılâpçı» değil, mürteci gençlik mecmuası olarak kalacaktır.

Hakiki gençlik, iki buçuk «gencin» iddia ettiği gibi Atatürk'ün sözlerini bir «kalkan» olarak tasavvur etmez, onları bilir, anlar ve irticaı tokatlamak için tekrarlar.

«İnkılâpçı» ismini gasbetmek istiyenler, gafleti ve gafları daha da ileriye götürüyorlar. Bir başyazıda şu satırlara rastlanıyor:

«Türkiye İstiklâl harbini yaparken bir bakıma memleketini müstevlilerden kurtarıyordu, fakat itiraf etmelidir ki hareketi kürükleyen tahteşşuurumuzdaki fikir, bir millî oluş ve millî kuruluş fikri idi.»

Neyi itiraf etmeli? İtiraf etmeli ki tek tük de olsa, gençler arasında «bir bakıma» olarak tarif edilen anti emperyalizm destanı, Atatürk tarafından sarahat ve vüzuhla millî siyasetin temeli olarak tarif edildiğini bilmeyenler var.

Sözde «Gençlik» mecmuasının tariflerini nâmevcut telâkki etmekte mazuruz, işte Atatürk'ün sözleri:

«Ya istiklâl, ya ölüm! İşte halâsı hakiki istiyenlerin parolası bu olacaktır.»

Sözde «Gençlik» müntesiplerinin ve emsalinin, «bir bakıma» dedikleri emperyalist düşmanı yenmek için, Mehmetçik «bir bakımdan» değil, her bakımdan kanını akıtmış ve muzaffer olmuştur. Asıl itiraf edilecek nokta budur.

Her bakımdan emperyalisti imha prensipi olan Lozan siyaseti, hakikî «millî kuruluş» siyasetidir.

Sözü uzatmıyalım, bahsettiğimiz delikanlılar hayalden yana hastadırlar, ne yapsalar, ne etseler onları Atatürk'ün sesi kovalıyacaktır:

«Efendiler, büyük hayaller peşinde koşan, yapamıyacağımız şeyleri yapar gibi görünen sahtekâr insanlardan değiliz.»

AFİFE ÖLDÜ

Türk sahnesinin ilk kadın sanatkârı Afife öldü ve gömüldü. Ölmeden evvel yazdığı şu satırları okuyabilirsiniz:

«İmdadıma yetişiniz, beni buradan çıkarıyorlar. İyi olmıyacak hastanın beyhude yatak işgal etmesi mânasız diyorlar. Beni Darülacezeye gönderecekler. Yalvarırım buna mani olun! İstemiyorum, istemiyorum. Afife Darülaceze köşesinde öldü demesinler... Nihayet bunların ismi hastahanedir. Kaç gün yaşıyacağım. Bıraksınlar burada öleyim.»

Afife, hayatında türlü roller oynamıştır, türlü facialarda sahnede can vermiştir, fakat seyircisiz olarak oynadığı bu son facia korkunç! Hasılatsız, alkışsız ve göz yaşsız bir facia!

Afife Darülacezeye razı değildi, bizi bu son utançtan kurtarmak istedi. Kendisi için değil, bizi utandırmamak gayretile «Darülaceze köşesinde öldü demesinler.»

Afife gömüldü, gömülmeyen bir şey varsa, sanatkâra karşı vazifemizi yapmamış olduğumuz hakikatidir.

FASA FİSO

SÜTUN HARBİ

Gazetelerimiz meydan muharebelerine döndü, sütunların müstahkem mevkilerinde satırlara kumanda eden emekli, emeksiz erkânıharplar, şehirleri alıp veriyorlar, memleketleri parçalıyorlar, muhariplere tavsiyelerde bulunuyorlar: şimalden geç, cenuptan daha kolaydır, çabuk ol; merkezine dikkat, başını ey, bacağını kolla! Emirler tevali edip duruyor.

Meğer yeryüzündeki harpleri idare eden Bâbıâli matbaaları imiş!

Kısa Küreğin (şair), tasavvufi kudretine inananlardanız, siz bakmayın onun fâniler arasında dolaştığına. Dolaşmasına dolaşır amma, erenler bilir sakalı nelere muktedir değil. Ensesini kaşıması üç motörlü kolun imhası demektir. Gömleğinde bir pireyi ezmesi bir tümenin ihatasını ifade eder. Kaşının kımıldaması hava filolarına uçuş kumandasıdır, burnunun oynaması bir müstahkem mevkiin delinmesidir. Daha neler, neler, hepsini söyliyemem! Kılleti kelâm icabı susuyorum.

Erkilet (emekli), «sinirlenmeyin» tavsiyesinde bulunmuştur. («sinirlenmek», haritada harp oklarının yavaş kımıldanmasından ileri geliyormuş, mikyas büyükmüş v.s.). «Sinirlenmemek» ancak muhariplere verilecek bir tavsiye olduğuna göre, emekli Erkiletin harbi idare ettiğine hükmetmek lâzım.

El birliği ile şu Kısa Kürekle Erkilete yalvarıp harbi uzatmamalarını temin etsek. Ne de olsa kat'î neticeli sütun muharebeleri fıçılarla mürekkep akıtıyor. Bunca emek hebâ olmaktadır, yazıktır, uzatmıyalım şu işi.

DEFİNE

Sürpagop mezarlığında aranan define, yeryüzünün muhtelif noktalarında cereyan eden kavgaların en heyecanlı safhalarını geride bırakacak bir ehemmiyet kesbetti.

Dünya meselelerinin istikameti sanki Sürpagop mezarlığında tayin edilecek!

Gazeteler hiç bir haberi beklemedikleri kadar sabırsızlıkla, defineyi arıyanların resmi tebliğine intizar ettiler.

Heyhat, define çıkmadı, bulunamadı, gözükmedi!

Mütehassısların vaatlerine ve toplanan komisyonların ehemmiyetine rağmen define yok.

Fransız kıraat kitaplarında meşhur bir hikâye vardır; «Ölmek üzere olan ihtiyar bir çiftçi, döşeğine çocuklarını çağırır ve bıraktığı kupkuru tarlanın dibinde bir definenin saklı olduğunu fısıldadıktan sonra can verir. Çocukları defineyi bulmak ümidiyle tarlayı hallaç pamuğu gibi atarlar, fakat define nâmına sürülmüş tarladan başka bir şey bulunamayınca, hiç olmazsa buğday ekmeğe karar verirler, mahsul bereketli olur ve o vakit anlaşılır ki ihtiyar çiftçinin bahsettiği define, elbirliği ile sürülmüş toprağın bereketiden ibarettir.»

Belediye Sürpagop mezarlığının sürülmüş bulunmasından istifade etmiyecek mi?

Bergama çocuklarının Resim Sergisi

Yazan: NURİ İYEM

Neden bilmiyorum, Bergama çocuklarının resim sergisi Yozgadınki kadar alâka görmedi.

Halbuki bu serginin ötekinden daha üstün olan bir tarafı var.

Öteki gibi hatırımda kaldığına göre Turgut Atalay ve Nurullah Berk ile beraber gezmiştik. Gördüğümüz şey muallimin çocuklardan ziyade ön plânda oluşu idı.

Bu sergide, muallim sadece her çocuğun iyi taraflarını inkişaf ettirmeğe çalışmış, dıvar kâğıtlarına mahsus desenlerden tutunuz da kumaş ve halı desenlerine, resimlerine kadar bu ciheti gözetmiş.

Sergide yalnız göze çarpan şey resim değil, afiş ve dekorasyona ait mesailer de bariz bir şekilde yürütülmüş.

Yozgat resim sergisi çocuklarının iyi taraflarını tebellür ettirmek, onların sanat sahasındaki şahsiyetlerini meydana çıkarmaktan ziyade bir çocuğun hiç de kolay temessül edemiyeceği oldukça ağır bir bilgi hamulesini onlara kabul ettirmek idi. Muallimin pek fazla olan müdahalesi bariz bir şekilde meydana çıkıyordu.

Bu sergi de tam aksi. Hangisinin doğru olacağını varın siz kestirin.

Ben her iki öğretmeni birer hareket adamı olarak kabul ettim. Ve ikisini de tebrik ederim.

Alınan neticeleri kısaca yazmağa uğraştım. Her ikisinin ortada değerli işleri var. Şüphe yok ki çocuk dünyası enteresan, fakat daha enteresan bir şey var: Bergama, Yozgad öğretmenleri.

5 veya 6 senedenberi mütemadiyen Gazi Terbiye Enstitüsü mezunlarından bu iki arkadaş kadar faaliyet gösteren olmadı. Değerli iş gören bu arkadaşları kritik etmeli ve geniş alâka göstermeliyiz. Maalesef her ikisinde sergi kapanırken kapandıktan sonra biraz harekete gelebildik.

Bizde resim orta mektepte başlar ve biter. Lisede yoktur. Resmin lisede devamı zaruridir.

Lisede fen ve edebiyat diye iki grup vardır. Edebiyat şubesine resim, fen şubesine de Gazi terbiye enstitüsünde öğrenilen iş dersleri neden konulmasın?

Pek çok lise ve üniversite mezunu bilirim. Hakikî resimden hiç anlamazlar. Zannetmiyorum ki liseyi geçen talebe resmi bir tarafa bıraksın. Talebe resim kültürüne devam fırsat ve imkânını bulur. Ancak kontrolsuz ve başıboş olduğu için ya sinema afişinde veya kart postalda inkişaf seyrini yapar.

Bergama, Yozgat öğretmenlerinin emeği de ne olur bilmem. Bir misal: Bergama orta okulunda Faik bu sene mektebi bitirdi. Resimlerinin yarısı güzel, yarısı da fena, neden? Öğretmeni söyledi. Çocukluğa veda ediyor. Onunla son güne kadar mücadele halinde idim. Kart postalları, illistrasyonları zaman zaman seyretmekten, karıştırmaktan kendini alamıyor, şimdi mezun da oldu. Akademiye gelirse ressam olacağına eminim. Liseye giderse küçücük sanat havasında iyi taraflarını gösterecek ve inkişaf ettirecek kimse kalmıyacağı için emeklerim heba olacak.

Ötesini düşünmek can sıkıcı oldu.

Sergi, talebenin bir senelik mesaisini gösteriyor. Hoşuma giden tarafı —muallimin çetin gayretile şüphesiz— saf ve temiz tam bir çocuk gözü ile muhiti görüştür. Resim işi derslerini en faydalı şekilde öğretmek böyle olabilir zannederim.

Yegâne karikatüristimiz Cemal Nâdirin olacak Akşam gazetesindeki yazısı da bu muhiti görüşü ortaya koyuyor.

Biz meteliksizler ordusuna gönülden onların da iştirakini arzu eder. Ama veremden ölenleri, akliye ve asabiye koğuşlarına gidenleri düşündükçe bu arzudan vazgeçeceğim geliyor.

PAZAR

Gökte ulu bir pazar ki
Can alış verişi oldu
Anda nice canın saf saf
Şöyle bir duruşu oldu.

Kiminin yoktu nasibi
Vermediler saman çöpü
Kimine açtılar cebi
Akçenin hurucu oldu.

Sıra gelince sen şaha
Yoktu biçtikleri baha
Bir bir daha, bir bir daha
Çok mezat yarışı oldu.

Sonunu bilip halinin
Nice mecnunun delinin
Eli ayağı bağlının
Zincir koparışı oldu.

Dünya nakdi yetmeyince
Tefekküre daldı lonca
Can istiyenlerin nice
Nice can verişi oldu.

MUSTAFA SEYYİT

ŞARKI

I

Yanımızdaki oda
«Sübyanlar Koğuşu» dur.
Onlar şarkı söyler gün gece,
Ve duyduğumuz şudur:
«İner camlara akşam,
Ciligam!.. Ciligam!..»

Bu şarkı dolaşır dört duvarda,
Bu şarkı gezer parmaklıkları,
Bu şarkı nefestir onlara.
Onu nöbetçiler de bilir.
Nasıl söylendiğini.

Ve gitmiştir müdürün de kulağına kadar
«Piç Celâl» in «Şano» su
Onunla yemek yer
Onunla oynar.

II

Kirli beyaz bir mendil gibi
Parça parça akıyordu gün,
Duvarlara.

Ve mavi gözlerile bağıra bağıra
Gitti aramızdan bir kişi
Kurbanlık koyun gibi asılmağa,
Kaldık 123 adam.
Orada yine başladılar:
«İner camlara akşam,
Ciligam!.. Ciligam!..»

A. KADİR

FASA FİSO

TERS

Geçen yazımızda üçüncü sahifede neşredilen bir yazının mâbadi ikinci sahifede intişar etmiş, şaşanlar oldu, hâdiseyi izah edelim:

«Ev yaptıran Nasreddin hoca, pencereleri ve damı yer hizasında, kapıyı erişilmez bir yükseklikte yaptırınca komşular işe karışmışlar:

— Böyle iş olur mu, evin baş aşağı duruyor» dedikleri zaman hoca başını sallıyarak:

— «Bilmezsiniz» demiş, «Karım bendehaneye girer girmez evi altüst eder, şimdi ters gördükleriniz yerine gelir» buyurmuş.

Altüst olan dünyada ikinci sahifenin üçüncünün yerine geçmesi bir şey ifade etmez, komşular telâş etmesin.

NASIHAT

Sevgili üstadımız Baltacıoğlu son yazısında gençlere özlü nasihatler vermiştir. Bir kaç satırını nakledelim:

«Milyonları yapan yüz binler, yüz binleri yapan binler, binleri yapan yüzler, yüzleri yapan büyülü ve doğuran birlerdir. Erkek Türk! Babalıkla övün. Kadın Türk! Analıkla övün! Türk çoğal!»

Bu özlü satırları okuyan bir çift, «milyonları yapanlardan» bir çift, Beyazıt yangın kulesinde aşklarını söndürmeğe çalışırken bekçi tarafından yakalanarak müddeiumumiliğe kadar gitmeleri icap etmiştir.

İki genç nişanlının henüz bir yuvaya sahip olmamaları bir kule seçmelerinde âmil olmuştur.

«Milyonları yapan yüz binlerin» ve bilhassa bekçilerin Yeni Adamı okumalarını candan temenni ederiz.

YENİ NEŞRİYAT:

Sait Faik Abas Yanık'ın
Şahmerdan
Adlı hikâye kitabı satışa çıkmıştır.
— Çığır Kitabevi —

—o—

İktisatçı muharrir Hüseyin Avni'nin
Reaya ve Köylü
Adlı kitabını tavsiye ederiz.

—o—

Hüsamettin Bozok'un
Portreler
Adlı kitabı çıkmıştır.

İNSANLAR

Kaldırımlar lâkayd orospuların havasiyle hınca hınç
Mühürlü kapılardan teşrifatsız dönen ziyaretçiler
Şehveti pay ederler şarkısı işitilmez olan gece ortasında
Yıldızsız sokaklarda bozuk para bolluğu yüklenen
Genç dullara erzak taşıyan hırsız ruhlu bakkal çırakları
Uğursuzluğa yorduğumuz rüyalar hıçkırıklardan sıyrılabilin
Duyalım ıslak terli şarkılarını yağlı denizcilerin
Ve aptal beslemelere uzanan ihtiyarların hikâyesini.

Apartıman diplerinde sigaraları avuç içinde içip oturabiliriz
Açık saçık hikâyeler görebilmek için
Polis düdüklerine intizaren lâmbalar, kapılar, yankesiciler gibi
Ve mahzun seyredebiliriz yeni bir selâmete açılan garda
Tok caddelerin hazmını kolaylaştıran tramvaylarda
Çeşmelerin niçin gürül gürül aktığını düşünmiyen zenginleri
Sarhoşlara canlı balık kızartan seyyar mezecileri
Mütekait deliyi, benli Esmâyı, sütçü Yusufu
Meşbû lezzetini damaklarımızda duyduğumuz manavı
En nihayet serseri denizin tuzlu havasile mest olabiliriz.

Mermer masalarda alınlarını serinleten anneler
Ve karıları geç vakte kadar gelir diye bekleyen kocalar
Her geçen günü dıvara çizen ağır cezalı mahpuslar
Balıklar kadar sessiz, ağaçlar kadar mahzun
Okuya okuya bitiremedikler alınlarına yazılan kitabın son sayfasını.
Yemekleri kotaran eller resimler çiziyor masaya
Bacaklar sarhoşlaşıyor zengin halılarda mâziye dönüp
Beşikte çocuk unutulmuştur, anneler uyumuştur masalarda
Ve mahkûmlar şafağa bakıp idamını tahayyül eder.

Cahit Saffet